

**37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Állam- és Jogtudományi Szekció**

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**Házi kedvencünk a jogrendszer fókuszában – a
kutya és a jogi szabályozás**

**Kézirat lezárásának dátuma:
2024/11/26**

Nyilatkozom, hogy a dolgozat megírásához nem használtam mesterséges intelligenciát.

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
1. Kutyák születését övező szabályok.....	7
1.1. Születésszabályozás.....	7
1.2. Ivartalanítás.....	9
1.3. Azonosítás és nyilvántartás.....	10
1.4. Vesztség elleni védekezés.....	11
2. Betartandó előírások a kutya élete során.....	14
2.1. Alapvető állattartási szabályok.....	14
2.2. Szállítás.....	16
2.3. Állat kímélete és az állatkínzás tilalma.....	18
3. Állatkísérletek.....	20
3.1. Tartásra vonatkozó minimumkövetelmények.....	23
3.2. A tudományos célokra felhasznált állatok eutanáziájának lehetséges esetei.....	26
3.3. Kutya- és macskaprém.....	27
4. Kereskedelem.....	29
4.1. Tenyésztés.....	29
4.2. Illegális kereskedelem.....	30
5. Kutyák hasznosítása.....	32
5.1. Segítő kutya.....	32
5.2. Szolgálati kutya.....	33
5.2.1. Rendőrkutya.....	33
5.2.2. Kutya a büntetés-végrehajtásban.....	34
5.3. Vadászkutya.....	36
5.4. Pásztor kutya.....	37
6. Életük végét övező időszak.....	38
Összegzés.....	40
Irodalomjegyzék.....	42

Bevezetés

Az Európai Állateledelipari Szövetség (FEDIAF) 2022-re vonatkozó statisztikai adatai szerint az Európai Unió háztartásainak 50%-a tart valamilyen *társállatot*.¹ Magyarországon statisztikai felmérés alapján 2022-ben megállapították, hogy a felnőtt lakosság 38,5%-a él olyan háztartásban, ahol tartanak *kisállatot*.² Ezek alapján kijelenthető, hogy a *kedvtelésből tartott állatok* jogi védelme az uniós társadalom felét közvetlenül érinti. Emellett nem feledkezhetünk meg róla, hogy olyan élőlényekről van szó, amelyek nem tudják megvédeni magukat, ezért is tartom lényegesnek, hogy foglalkozzunk ezzel a témakörrel. A dolgozat célja ezen állatok csoportján belül, a kutyákat érintő szabályok teljeskörű felderítése és vizsgálata.

Felmerülhet bennünk a kérdés, hogy mely állatok tartoznak a *kedvtelésből tartott állatok* meghatározás alá. A *kedvtelésből tartott állat* fogalmát megtalálhatjuk uniós és nemzeti jogforrásokban is. Az Európai Parlament és a Tanács 576/2013/EU rendelet alkalmazása körében a *kedvtelésből tartott állat* „az I. mellékletben felsorolt fajokba tartozó, kedvtelésből tartott állat, amely tulajdonosát vagy a feljogosított személyt nem kereskedelmi célú mozgás során kíséri, és amelyért ezen nem kereskedelmi célú mozgás során a tulajdonos vagy a feljogosított személy felelős”.³ Az I. számú mellékletben megtalálható fajok között szerepel a kutya, a macska, a görény, valamint a gerinctelenek, a vízi díszállatok, a madarak, a kételtűek, a hüllők és az emlősök.

Magyar jogszabályokban is megtalálhatjuk a *kedvtelésből tartott állat* fogalmát. A leglényegesebb ebben a tárgykörben a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról szóló 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet, amelynek 1.§ 2) bekezdés a) pontja szerint *kedvtelésből tartott állat* „a rendszertani besorolásától függetlenül minden olyan állat, amelyet nem kizárólag tudományos kutatás, állati eredetű termék előállítása, igavonás, teherhordás, természetvédelem, géntartalék-védelem és – eb és macska kivételével – közcélú bemutatás céljából tartanak, tenyésztenek, forgalmaznak, továbbá az az állat, amelyet más kedvtelésből tartott állat táplálása céljából tartanak és szaporítanak, valamint a nem gazdasági céllal tartott haszonállat, és a vadászatra használt állat”. Az állatgyógyászati termékekről szóló 128/2009.

¹ FEDIAF EuropeanPetFood: European pet population and market data 2022. <https://europeanpetfood.org/about/statistics/> (Letöltés dátuma: 2024.05.23.)

² KUBINYI ENIKŐ, VARGA GYÖRGY: Társállattartás Magyarországon 2022-es reprezentatív felmérés alapján. In: Tanulmányok az ember és állat kapcsolat értelmezéséhez. Antrozoológiai könyvek, 1. Debreceni Egyetem, Antrozoológiai Kutatócsoport, Debrecen, 2023, 98.o.

³ Az Európai Parlament és a Tanács 576/2013/EU rendelete a kedvtelésből tartott állatok nem kereskedelmi célú mozgásáról és a 998/2003/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről I. Fejezet 3. cikk b) pont.

(X. 6.) FVM rendelet alkalmazásában szinte teljesen azonos a *kedvtelésből tartott állatok* fogalma a fentebb ismertetett meghatározással.⁴

Az Európai Bizottság 2023. december 7-én kiadta a kutyák és macskák jólétéről és nyomomonkövethetőségéről szóló rendeletre vonatkozó javaslatát.⁵ Ebben a dokumentumban is tisztázásra kerül a *kedvtelésből adott állat* fogalma, azonban a fentebb említettekhez képest egy jóval egyszerűbb definícióról van szó, amely szűkebb mozgásteret ad a jogértelmezésre. *Kedvtelésből tartott állat* a javaslat szerint minden „olyan kutya és macska, amelyet háztartásban tartanak személyes öröm és társaság céljából”.⁶

Jelen dolgozat, a *kedvtelésből tartott állatok* szűkebb körére, a kutyákra koncentrál. Kutatásom során feltárom a kutyákra vonatkozó nemzetközi, uniós és nemzeti jogforrásokat, amellyel célom annak felderítése, vajon kellően átfogó és mindenre kiterjedő a jelenlegi jogi szabályozás, vagy éppen ennek ellenkezője tapasztalható. A kutyákkal számos jogforrás kapcsolatba hozható, azonban ez a kutatás azon rendelkezésekkel foglalkozik, amelyek közvetlenül a kutyák jogi védelmét szolgálják vagy a kutyák élete szempontjából releváns szabályként fogadható el. Ebbe a körbe beletartoznak többek között a tartásukkal, tenyésztésükkel, nyilvántartásukkal, valamint jólétükkel kapcsolatos szabályok is.

Eme állatok számát csak megbecsülni lehet, hiszen nincs róluk egy országos, rendszeresített nyilvántartás. A kutyatartással kapcsolatban hazánkban rengeteg problémával találkozhatunk, amelyek közül a legtöbb a kutyák tartásával hozható összefüggésbe. Ezen nehézségek megoldásának kulcsa a felelős állattartás mellett, a megfelelő nemzeti és uniós jogi szabályozás kialakításában rejlik. A XXI. századi Európában még mindig nem jelenthető ki, hogy van egy általánosan elfogadott követelményrendszer, amelyet a felelős állattartók követnek. Ennek megfogalmazása és a társadalomban való széleskörű ismertsége megalapozhatná azt a társadalmi hátteret, amellyel a *kedvtelésből tartott állatok* jogi helyzete és jóléte biztosítva lenne.

Feltétlenül fel kell arra hívnom a figyelmet, hogy ebben a dolgozatban azon büntetőjogi vonatkozásokról részletesen nem lesz szó, amelyek valamilyen módon a kutyákhoz

⁴ 128/2009. (X. 6.) FVM rendelet az állatgyógyászati termékekről.

⁵ Európai Bizottság: Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete a kutyák és a macskák jólétéről és nyomomonkövethetőségéről. (Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on the welfare of dogs and cats and their traceability.) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2023%3A769%3AFIN> (Letöltés dátuma: 2024.04.09.)

⁶ Uo. 3. cikk 28. pont.

kapcsolódnak. Az állatkínzás, mint bűncselekmény, valamint az állatok büntetőeljárás keretében történő elkobzásának elemzése nem képezi ezen kutatás részét.

A Magyarországon hatályban lévő, kutyákra vonatkozó jogszabályok között a törvények mellett nagyobb számban találhatunk különböző kormány- és miniszteri rendeleteket. Ebből akár arra is következtethetünk, hogy a jogalkotó szemében nem egy olyan tárgykörrel van szó, amelynek súlya megkövetelné a törvénybe foglalást. Azonban az alacsonyabb szintű szabályozás betudható annak is, hogy meglehetősen sokrétű előírásokra van szükség a kutyákat övező összes körülmény rendezése érdekében. Dolgozatomban ezeket a körülményeket szem előtt tartva és csoportosítva kívánom bemutatni mindazt, amit a kutyák jogi helyzetéről tudni érdemes.

1. Kutyák születését övező szabályok

A következő fejezetekben célom azon szabályok és előírások, vagy mindezek hiányának bemutatása, amelyek a kutyákat születésük pillanatától, életük során, valamint az életük végét övező időszakban érintik. A dolgozat fő vizsgálódási szempontja, ahogy azt már korábban kifejtettem, a kutyák jólétét biztosító szabályrendszer bemutatása. A védelmüket szolgáló előírásokra koncentrálni szándékoztam a róluk kialakult jogalkotói elképzelést. Azokban az esetekben, amikor nem találom kielégítőnek, vagy éppen nem is találok bizonyos tárgykörökben jogi normákat, a saját meggyőződésem alapján kínálok alternatívát vagy jogalkotási javaslatot.

1.1. Születésszabályozás

A születésszabályozás a fajok fennmaradásának egyik leghatékonyabb eszköze, azonban a túlzott elszaporodás, az ún. felesleges szaporulatok megakadályozásában is jelentős szerepe van.

Az Állati Jogok Egyetemes Nyilatkozata⁷ annak ellenére, hogy nem kötelező erejű dokumentum, igen lényeges rendelkezéseket rögzít. Az első ilyen kijelentés szerint minden állat egyenlőnek születik abból a szempontból, hogy joguk van a létezéshez. Minden olyan állatfajnak, amely az ember környezetében él, így a kutyáknak is, joguk van a fajuknak megfelelő ritmusban és életkörülmények között történő növekedéshez.⁸

Az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény (továbbiakban: Ávtv.) nem tartalmaz rendelkezéseket a kutyák születésére vagy az azt követő időszakra vonatkozóan. Ellenben a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról szóló 41/2010. (II. 26.) Korm. rendeletben találhatunk a kutyák születése utáni időszakot befolyásoló szabályokat. A kutyák születését követően a koruknak megfelelő fejlődéshez elengedhetetlen bizonyos körülmények fennállása vagy éppen hiánya. A kölyköket születésüktől számított minimum a nyolcadik hétig az anyjukkal kell tartani.⁹ Ezen szabály betartása a kölykök táplálásán túl, a szocializációjukra nézve is meghatározó. Az anyjuktól történő túl korai

⁷ Ezt a dokumentumot az Állati Jogok Nemzetközi Ligája dolgozta ki, majd 1978-ban Párizsban hirdette ki az UNESCO székházában. Ennek ellenére nem került beiktatásra az ENSZ dokumentumai közé, csupán az Állati Jogok Nemzetközi Ligája és a hozzá kapcsolódó állatvédő szervezetek nyilatkozataként lehet rá hivatkozni.

⁸ DR. GYÖNGYÖSI ZOLTÁN: Az állatok joga és jogalanyisága. Jogi Fórum, 2005. [https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/dr_gyongyosi_zoltan-az_allatok_joga_es_jogalanyisaga\[jogi_forum\].pdf](https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/dr_gyongyosi_zoltan-az_allatok_joga_es_jogalanyisaga[jogi_forum].pdf) (Letöltés dátuma: 2024.10.07.), 21 o.

⁹ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról 14.§ 15) bekezdés.

leválasztás később jelentkező viselkedésproblémákhoz vezethet, legtöbb esetben agresszióhoz.¹⁰

A kormányrendelet egyetlen szigorítást említ a kutyák szaporodását illetően. Az állattartónak meg kell gátolnia az olyan egyedek szaporodását, amelyek küllemi vagy viselkedési hibákkal rendelkeznek. Leszűkíti a hibák körét azzal, hogy csak abban az esetben kell megakadályozni a szaporodást, ha eme rendellenességek az utódoknak szenvedést okoznának, vagy károsan hatnának az egészségi állapotukra.¹¹ Véleményem szerint fontos lenne rögzíteni azokat a betegségeket, amelyek megléte esetén tilalmazni kellene az adott egyed szaporodását, hiszen számos olyan örökletes betegség ismert az állatorvos-tudományban, amelyek az élettel összeegyeztethetetlen fejlődéshez vezetnek, vagy az állatot végigkísérik élete folyamán, ezzel okozva neki egy életen át tartó szenvedést.

A magyar jogrendszerben jelenleg nincs olyan jogszabály, amely részletesen foglalkozna a kutyák születésszabályozásával. A kutyák jóléte érdekében szükségesnek tartom olyan szabályok lefektetését, amelyek rögzítenék a kutyák szaporodásával kapcsolatos alapvető előírásokat. Meg kellene határozni azt a minimum életkort, amelyet el kell érnie a kutyának ahhoz, hogy egyáltalán szaporodhasson, valamint az egy kutyára jutó almok évenkénti számát. Meggyőződésem szerint nem a kutyák ivarérettségét kellene alapul venni ezen korhatár számításakor, ugyanis nem lehet minden kutyára vonatkozóan generálisan meghatározni ennek időpontját. Szuka kutyák esetében az ivarérettséget az első tüzeléstől számítjuk, amelyet számos tényező befolyásolhat, ilyen a kutya fajtája, táplálása, valamint tartási körülményei.¹² A minimum életkort ezen szempontok figyelembevételével kellene meghatározni azon kinológiai szervezetnek, amelyet a jogalkotó jelöl ki. Elképzelésem szerint a Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesületeinek Szövetségét kellene megbízni eme feladatra, mint az erre legnagyobb létjogosultsággal rendelkező szervezetet. A szuka kutyákat érintő korlátozó szabály kialakítása a prioritás, hiszen rájuk hárul a nagyobb szerep, vagyis a szaporodási folyamat fizikailag és pszichésen is jobban kihat a szuka kutyákra, mint a kan kutyákra. Az anyakutyák egészségének megőrzése indokolná a születendő almok számának korlátozását. Véleményem szerint az almok maximális számát kellene kikötni, mégpedig úgy, hogy három

¹⁰ BALÁZSI ANITA BOGLÁRKA: Kutya és macskatartásra vonatkozó kötelezettségek, kulturális és társadalmi eltérések vizsgálata és összehasonlítása európai országokban, kiemelten foglalkozva Magyarországgal. Állatorvostudományi Egyetem, Laborállat-tudományi és Állatvédelmi Tanszék, 2022, 22. o.

¹¹ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet 14.§ 15) bekezdés.

¹² UJHELYI TAMÁS: A szuka kutyák ivari működése: gyakran keringenek téves elméletek. A Kutya, 2024, <https://akutyaujsag.hu/egyeb/szuka-kutyak-ivari-mukodese/> (Letöltés dátuma: 2024.10.27.)

éven belül négynél több vemhesség egy egyed számára nem megengedett, ezzel kellő felépülési időt biztosítva az anyakutya számára.

Az Európai Bizottság 2023-ban elfogadott javaslatában szerepel az erre vonatkozó jogalkotási szándék. Nem határozták meg a minimum korhatárt, de kijelöltek két szempontot, amelyek alapján később erre sor kerül. Figyelembe kell venni az állat fiziológiai és fizikai érettségét, ezzel elősegítve a jólétének magasabb fokú biztosítását. Ellenben a maximális korhatárról rendelkezik a javaslat, a nyolcadik életévüket betöltött tenyészszerűeket állatorvosi vizsgálatot követően lehet csak tenyészteni annak érdekében, hogy a vemhesség ne veszélyeztesse a jólétüket.¹³ A szaporodási ritmus korlátozását is előírja az egyezmény, amely alatt azt kell érteni, hogy egy állat számára hány, egymást követő vemhesség lesz engedélyezett.¹⁴ Szeretném hangsúlyozni, hogy ezen rendelkezések mellett, hogy csak egy javaslat részét képezik, csakis azon tenyésztelepekre vonatkoznak majd, amelyek három tenyészszerűkénél többel rendelkeznek.¹⁵

1.2. Ivartalanítás

Az ivartalanítás szorosan összefügg a születésszabályozással, azonban míg utóbbi az anyaállat védelmét és az egészségügyileg hibás egyedek kiszűrését, addig az ivartalanítás a nem kívánt szaporulatok elkerülését, valamint a kóbor állatok számának csökkentését szolgálja.

Az ivartalanítás egy olyan beavatkozás, amely minimális fájdalmat és szenvedést okoz az állatnak abban az esetben, ha az állatorvos az Európai Bizottság javaslatában foglaltaknak megfelelően végzi el, azaz érzéstelenítés és hosszan tartó fájdalomcsillapítás mellett.¹⁶ Az Ávtv.-ben az állatokon végzett beavatkozásokról találunk rendelkezéseket, amelyek értelemszerűen az ivartalanításra is érvényesek. Olyan beavatkozást, amely az állatnak fájdalmat okoz, csak szakirányú végzettséggel rendelkező személy végezhet el.¹⁷

Az ivartalanítással járó csekély fájdalom okozása igazolható azon társadalmi céllal, amely a kutyák túlzott elszaporodásának megfékezésére koncentrál. Ugyanakkor a magyar

¹³ Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete a kutyák és a macskák jólétéről és nyomonkövethetőségéről. 13. cikk 3) bekezdés d) pont.

¹⁴ DR. VETTER SZILVIA PHD. – DR. KOSKA HEDVIG: Új időszámítás kezdődik a kutyatenyésztésben, ha elfogadják az Európai Bizottság javaslatát, A kutya, LXXXIV. évfolyam, 2024/3. sz. <https://akutyaujsag.hu/cimlap/uj-szabalyok-johetnek-a-kutyatenyesztesben-unios-rendelet/> (Letöltés dátuma: 2024.10.09.)

¹⁵ Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete a kutyák és a macskák jólétéről és nyomonkövethetőségéről 4. cikk.

¹⁶ Uo. 15. cikk 2) bekezdés.

¹⁷ 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről 9. § 1) bekezdés.

jogrendszerben jelenleg nincs olyan szabály, amely kötelezően előírná az ivartalanítást bizonyos körülmények fennállása esetén. Meglátásom szerint az örökletes egészségügyi betegségekkel rendelkező egyedek, valamint a gazdátlan, keverék kutyák ivartalanításának előírása pozitív hatással lenne többek között a kutyák genetikai állományára, a gazdátlan állatok számának változására, valamint a felesleges szaporulatok születésének megelőzésére.

Az állatorvos köteles az ivartalanítás elvégzését követően, de legkésőbb nyolc napon belül annak tényét az oltási könyvbe vagy kisállatútlevélbe bejegyezni. Az ivartalanítás utólagos igazolásának csak abban az esetben van helye, ha annak bizonyítására, az állattartó költségén eredményes bizonyítást végeztek.¹⁸ Az állattartónak kötelezettsége, hogy a fentebb említett oltási könyvet, valamint az állattal kapcsolatos minden lényeges iratot megőrizzen.¹⁹

Az ivartalanítást érintő egyetlen kötelezést tartalmazó szabály a gazdátlan és kóbor állatokat befogadó állatmenhelyek által kialakított és az általuk megkötött jogviszonyokra nézve kötelező érvényű örökbeadási feltételek között található. Minden állat ivartalanítása az örökbefogadás előtt vagy a meghatározott életkor betöltése után a szerződésben feltüntetett ivartalanítási kötelezettség alapján kötelező.²⁰

1.3. Azonosítás és nyilvántartás

Az Európai Bizottság javaslatában szerepel azon kötelezés, amely szerint az Unióba behozott, valamint az itt tartott kutyákat a beszállításuk időpontjáig vagy három hónapos korukig transzponderrel kell megjelölni.²¹ Felismerve azt, hogy mekkora mértékű az állatok határokon átvándorlása, egy olyan nyilvántartási rendszert kíván létrehozni a Bizottság, amely a már meglévő nemzeti adatbázisokra támaszkodik

A kutyák azonosítása Magyarországon 2013. január elseje óta transzponderek segítségével történik, az Ávtv. ekkortól tette kötelezővé a kutyák mikrochippelel történő megjelölését.²² A transzpondert a kutya nyakának bal oldalán a bőr alá kell beültetni.²³ A beültetés pontos folyamatáról, valamint az állatorvos egyéb ezzel kapcsolatos kötelezettségeiről

¹⁸ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet 17/B. § 2) bekezdés.

¹⁹ Uo. 13. §.

²⁰ TATAI KINGA, FODOR KINGA, VETTER SZILVIA: Magyarországi állatvédő szervezetek örökbeadási feltételei és gyakorlata. Magyar Állatorvosok Lapja, Budapest, 2022, 144. évf., 9. sz., 544. o.

²¹ Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete a kutyák és a macskák jólétéről és nyomonkövethetőségéről, III. Fejezet 17. cikk 1) bekezdés.

²² JÁMBOR ADRIENN: Gondolatok az állatvédelmi törvény fejlesztéséről. Iustum Aequum Salutare, 2018, 14. évf., 208. o.

²³ 21/2015. (IV. 30.) FM rendelet a kedvtelésből tartott állatok nem kereskedelmi célú szállításának állategészségügyi feltételeiről 5. § 2) bekezdés.

a Magyar Állatorvosi Kamara „Mikrochip Szabályzata” rendelkezik. Az állatok megjelölése négy hónapos korukat megelőzően kötelező, ugyanis ezt követően csak transzponderrel ellátva tarthatók.²⁴ Eme kötelezettség teljesítésének megkönnyítésére maximalizálta a jogalkotó azt az összeget, amelyet az állatorvos kérhet a transzponder beültetésekor.²⁵

Az Ávtv. rendelkezik az ebnyilvántartás meglétéről is, amelybe minden, transzponderrel rendelkező kutya kerül.²⁶ A törvény meghatározza, melyek azok az adatok, amelyeket a nyilvántartásnak tartalmaznia kell minden állat esetében. Ezek az adatok az állat azonosíthatóságán túl, az állat bizonyos tulajdonságaira, valamint a kötelező immunizálásra vonatkoznak.²⁷ Az ebnyilvántartásban szereplő adatok módosítására bármikor, ingyenesen lehetőség van. Egyes esetekben a gazda kötelezettsége, hogy jelezze az adatok változását, és kérje az állatorvostól a változás regisztrálását. A nyilvántartás célja az állat tartója és más személyek jogainak, személyi biztonságának és tulajdonának védelme mellett, az ebrendészeti feladatok ellátása.²⁸

A mai digitális világban elengedhetetlen egy ilyen nyilvántartási rendszer fenntartása. Az ebnyilvántartásban szereplő adatokat a Magyar Állatorvosi Kamara által működtetett PetVetData rendszer szolgáltatja.²⁹ A változások bejegyzésére is ez alapján kerül sor.

A valóságban nem olyan sikeres ez az azonosítási és nyilvántartási rendszer, mint ahogy azt a jogszabály alapján gondolnánk. A két erre vonatkozó jogforrás egy ideális képet fest le, amelyben minden kutya transzponderrel való megjelölésére sor kerül négy hónapos koráig. Valójában sajnos rengeteg az olyan állat, amelyeknek még felnőtt korában sincs mikrochipje. Eme állatok között vannak gazdtalan és kóbor kutyák, de számos olyan is, amelyeknek gazdája nem tett eleget állattartási kötelezettségének, azaz nem vitte el az állatot állatorvoshoz. Ebből következtethetünk arra, hogy a kötelező oltásokat sem kapta meg a kutya, amely nemcsak az adott állat egészségét veszélyezteti, hanem a körülötte élő állatokat és embereket egyaránt.

1.4. Vesztség elleni védekezés

A vesztség egy olyan fertőző betegség, amely az állatokról az emberekre is áterjedhet, ezért is rendkívül fontos az ellene való védekezés.³⁰ A kutyák vesztség elleni kötelező

²⁴ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet 17/B. § 10) bekezdés.

²⁵ Ávtv. 42/A. § 2) bekezdés.

²⁶ Uo. 42/A. § 2) bekezdés.

²⁷ JÁMBOR ADRIENN: A kedvtelésből tartott állatok jogi védelme a közigazgatásban. Bíbor Kiadó Bt., Miskolc, 2022, 92. o.

²⁸ Uo. 42/A. § 1) bekezdés.

²⁹ A PetVetData a Magyar Állatorvosi Kamara Kisállat Nyilvántartó rendszere.

³⁰ PINTÉR PÉTER: A vesztség és az ebadó. Magyar Állatorvosok Lapja, 1947, 2. évf., 8. sz., 114.o.

védőoltása eme védekezés egyik alappillére. Az erre vonatkozó teljeskörű szabályozást a veszettség elleni védekezés részletes szabályairól szóló 4/4/2008. (XII. 20.) FVM rendeletben taglalja a jogalkotó.³¹

Első körben szeretném kiemelni, hogy a veszettség elleni védőoltás beadására csak abban az esetben van lehetőség, ha az állatot korábban elektronikus transzponderrel megjelölték.³² A jogalkotó ezzel egy sorrendet állít fel, amely szerint az állatok azonosításához szükséges beavatkozás elsődleges a veszettség elleni védekezéssel szemben.

A kutyák veszettség elleni védőoltásának beadási idejére vonatkozóan szigorú szabályok vannak érvényben. Az oltási folyamatot a kutya három hónapos korában kell elkezdeni, ezt hat hónapon belül egy ismétlő oltás követi, majd a későbbiekben kötelező az állat évenkénti beoltása.³³ Az Európai Parlament és a Tanács 576/2013/EU rendelete alapján a veszettség elleni oltást nem lehet beadni 12 hetesnél fiatalabb kutyának.³⁴

Az állat veszettség elleni megfelelő immunizálásának igazolására az oltási könyv szolgál, amelynek megőrzéséért az állattartó felel.³⁵ Az oltási könyvben szerepelnie kell az oltás időpontja mellett, a felhasznált oltóanyag nevének, gyártási számának, az oltást beadó állatorvos aláírásának és kamarai bélyegzőjének lenyomatának.³⁶ A vakcina kutyák esetében csakis egyedileg, valamint izomba vagy bőr alá adható be.³⁷

A veszettség elleni védőoltás az egyetlen, amely a kutyák esetében kötelező, más betegségek elleni védőoltások csak javasoltak, de nem kötelezőek. Azonban számos olyan más fertőző és akár életveszélyes betegséget is hordozhatnak az állatok, amelyek ellen van védőoltás, és ezeket ideális esetben, a veszettség elleni oltás mellett, kötelezővé kellene tenni.³⁸

A veszettség elleni védekezés részletes szabályairól szóló FVM rendeletben a veszettség leküzdésére részletes szabályokat találunk egy erre szánt fejezetben. A kutyák szempontjából a bejelentési kötelezettséget illetően releváns az az esetkör, amikor betegsége gyanús vagy természetellenesen viselkedő állatot észlel valaki. Ebben az esetben további kötelezettséget ró a rendelet az észlelőre, mégpedig azt, hogy el kell különíteni az egyedet úgy, hogy más

³¹ 164/2008. (XII. 20.) FVM rendelet a veszettség elleni védekezés részletes szabályairól 1. § 2) bekezdés 1) pont.

³² Uo. 4. § 7) bekezdés

³³ Uo. 4. § 1) bekezdés a) pont.

³⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 998/2003/EK rendelete a kedvtelésből tartott állatok nem kereskedelmi célú mozgására vonatkozó állat-egészségügyi követelményekről és a 92/65/EGK tanácsi irányelv módosításáról III. Melléklet 2. bekezdés b) pont.

³⁵ 164/2008. (XII. 20.) FVM rendelet 4. § 1) bekezdés b) pont.

³⁶ Uo. 4. § 5) bekezdés a) pont.

³⁷ Uo. 6. § 3) bekezdés.

³⁸ JÁMBOR ADRIENN (2022): 92. o.

állatokkal ne érintkezessen.³⁹ A bejelentést követően a járási hivatal feladata többek között a betegség esetleges megállapítása, a betegség megszűntté nyilvánítása, valamint az állat esetleges oltásának elrendelése.⁴⁰

A veszettségre gyanús háziállatokat, azaz a kutyákat is, le kell ölni vagy az állattartó kérésére 90 napos hatósági megfigyelés alá vonni. A megfigyelés engedélyezésének alapfeltétele az érvényes veszettség elleni védőoltás megléte, ennek hiányában nem rendelhető el a megfigyelés.⁴¹ A megfigyelés ideje alatt a megfigyelés helyéről, amely általában gyepmesteri telep, nem lehet kivinni a vizsgált kutyát. Amennyiben a kutyán a veszettséggel fertőzöttség jellegzetes tüneteit veszik észre, azonnal le kell ölni.⁴² Az állatok leölésére vonatkozóan azt rögzíti a rendelet, hogy annak vértelen úton kell megtörténnie, valamint kutyák esetében állami kártalanítás nélkül.⁴³ Utóbbi oka feltehetően az, hogy az állattartó kötelezettsége a kutyáját elvinni állatorvoshoz annak érdekében, hogy az előírt határidőkön belül megkapja a védőoltást. A kötelezettség elmulasztásának legsúlyosabb következménye az állat veszettség vírussal való fertőzöttsége, amelynek vonzata, ahogy fentebb említettem, az állat leölése is lehet.

³⁹ 164/2008. (XII. 20.) FVM rendelet 13. § c) pont.

⁴⁰ Uo. 14. § 1) bekezdés c) pont.

⁴¹ Uo. 17. § 1) bekezdés.

⁴² Uo. 19. § 7) bekezdés.

⁴³ Uo. 18. § 1) bekezdés, 3) bekezdés.

2. Betartandó előírások a kutya élete során

Az állattartásnak, ezen belül pedig a kedvtelésből tartott állatok tartásának is megvannak a maga szabályai. A kutyák tartásánál is vannak bizonyos jogszabályi előírások, amelyeket a kutya gazdájának be kell tartania. Az alábbiakban az olyan élethelyzetekre vonatkozó előírásokat kívánom ismertetni, amelyekkel szinte minden gazda találkozik a kutyája élete során. Bizonyos minimumkövetelmények jogszabályok általi rögzítésére az állatok jólétének megőrzése érdekében van szükség, hiszen a kedvtelésből tartott kutyák fizikai és mentális szükségleteik kielégítését tekintve teljesen rá vannak utalva gazdáikra.⁴⁴

2.1. Alapvető állattartási szabályok

Az Ávtv.-ben szereplő általános szabályok a kedvtelésből tartott állatokon felül vonatkoznak a törvény hatálya alá tartozó valamennyi állatra.⁴⁵ A 41/2010. (II. 26.) Korm. rendeletben már kizárólag a kedvtelésből tartott állatok tartását érintő kötelezettségekről olvashatunk. Eme szabályok az állattartó kötelezettségeit és feladatait állapítják meg, amelyek során a jó gazda gondosságával köteles eljárni.⁴⁶ Kötelezettségei részét képezi az állat életfeltételeiről való gondoskodás, amelyet az állat fajának, fajtájának és élettani szükségleteinek figyelembevétele mellett az életkora, neme, valamint élettani állapota szerint kell kialakítani. A kutya életfeltételei közé tartozik a korának és állapotának megfelelő táplálék, amelyet ideális minőségben és mennyiségben kell biztosítani.⁴⁷ Álláspontom szerint a megfelelő mennyiségű és tiszta ivóvízhez való szabad hozzáférésről is rendelkeznie kellene a jogalkotónak, hiszen az ivóvíz a táplálékkal együtt a kutya élettani szükségletei közé tartozik. Amennyiben több kutyát tart egy helyen az állattartó, gondoskodnia kell arról, hogy minden egyed versengés nélkül hozzáférjen a táplálékához és ivóvizéhez.⁴⁸

Az állatokat naponta minimum egyszer ellenőrizni kell, valamint olyan helyen kell őket elhelyezni, amely biztonságos és ahonnan az állat nem tud megszökni.⁴⁹ A szökés megakadályozására különös figyelemmel kell lenni azokban az esetekben, amikor az erős fény- vagy hanghatások vagy az időjárási jelenségek félelmet kelthetnek a kutyában.⁵⁰ Az állat tartási

⁴⁴ BACON HEATHER: Canines and felines. In.: KNIGHT ANDREW, PHILLIPS CLIVE, SPARKS PAULA: Routledge Handbook of Animal Welfare. Routledge, New York, 2023, 242. o.

⁴⁵ BÁNYAI KRISZTINA: Az állatok jogi védelme. In: Raisz Anikó(szerk.): Környezetjog: Különös rész. Miskolci Egyetemi Kiadó, 2022, 92. o.

⁴⁶ DR. JÁMBOR ADRIENN (szerk.): Állatvédelem joga. Miskolci Egyetemi Kiadó, 2023, 31. o.

⁴⁷ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet 14. § 1) bekezdés.

⁴⁸ Uo. 14. § 8) bekezdés.

⁴⁹ Ávtv. 4. §.

⁵⁰ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet 17/A. §.

helyének meg kell felelnie egyes minimumkövetelményeknek, amelyek betartásáért az állattartó felelős. Lehetővé kell tenni az állat számára, hogy természetes viselkedésével egyező magatartást tanúsíthasson.⁵¹ A tartási helyet úgy kell kialakítani, hogy az az állatnak ne okozzon sérülést, valamint a tartási hely környezeti viszonyai az állat szükségleteinek kielégítését szolgálják. Tilos úgy állatot tartani, hogy állandó sötétségben vagy fényben, vagy állandó zajban kelljen élnie.⁵² A tartási helynek továbbá alkalmasnak kell lennie a kutya mozgásigényének kielégítésére, ez alól a kutyák esetében enged kivételt a rendelet amennyiben erre a kutya mozgatásával sor kerül.⁵³ Kutyákra vonatkozóan rögzíti a rendelet azon terület minimális méreteit, amelyen egy kutya tartósan elhelyezhető. Az ebek súlyától függően ez tíz, tizenöt és húsz négyzetméter lehet.⁵⁴

A rendelet lehetővé teszi a kutyák átmeneti kikötését, azonban csak meghatározott feltételek teljesülése esetén. A kutyát kikötni azon időszakokra lehet, amíg ápolják vagy gyógykezelés alatt áll, amíg a veszélyes viselkedése miatt más állatot vagy személyt veszélyeztet, vagy amíg az állatról emberre terjedő betegség a kutya esetében fennáll. Lehetőség van továbbá a kutya kikötésére a közlekedésbiztonság, valamint az állat testi épsége és a járműforgalom zavartalan működése érdekében.⁵⁵ A kikötéshez használható eszköz egyes tulajdonságait részletesen meghatározza a rendelet. A minimum hossza a 20 kg-nál kisebb kutyánál öt méter, a 20-/2013 kg közötti súlyú kutyánál hét méter, a 40 kg-ot meghaladó súlyú kutyánál pedig kilenc méter. Lehetőség van futólánc használatára is, amelynek teljes hossza nem lehet kevesebb, mint nyolc méter.⁵⁶

Ha kutyánkat közterületre kívánjuk vinni, kizárólag pórázon vezetve tehetjük meg nyakörv vagy hám használatával, ezek azonban csak úgy alkalmazhatók, hogy ne veszélyeztessék a kutya egészségét.⁵⁷ A kutyát csak olyan személy vezetheti, aki rendelkezik a kutya irányításához, kezeléséhez és féken tartásához szükséges készségekkel.⁵⁸ Erre annak érdekében van szükség, hogy a kutya tulajdonosa eleget tehessen azon kötelezettségének, mely szerint biztosítania kell azt, hogy az állat harapásával ne veszélyeztethessen más állatot vagy embert.⁵⁹ A szájkosár használata abban az esetben kötelező, ha a tulajdonos tisztában van az

⁵¹ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet 14. § 2) bekezdés.

⁵² Uo. 14. § 3) bekezdés.

⁵³ Uo. 14. § 4) bekezdés.

⁵⁴ Uo. 14. § 5) bekezdés.

⁵⁵ Uo. 14/A. § 1) bekezdés.

⁵⁶ Uo. 14/A. § 2) bekezdés.

⁵⁷ Uo. 14. § 13) bekezdés.

⁵⁸ Uo. 17. § 1) bekezdés.

⁵⁹ Uo. 17. § 2) bekezdés.

egyed jellemzően agresszív magatartásával.⁶⁰ Véleményem szerint a szájkosár használata ilyenkor a kutya korlátozásának igazolható formája, ugyanis eme rendelkezés más állatok és emberek biztonságát szolgálja. A szájkosár esetleges hiánya nagyobb veszéllyel járhat, mint amekkora sérelmet esetleg az azt viselő állatnak okoz. Ugyanakkor a szájkosár eredendően nem tud az állatnak semmilyen fájdalmat vagy szenvedést okozni, ezenkívül a kutyák számára megfelelő tanítással minimálisra lehet csökkenteni a szájkosárral kapcsolatos negatív benyomásokat.

2.2. Szállítás

Az 576/2013/EU rendelet a kedvtelésből tartott állatok nem kereskedelmi célú mozgásáról és a 998/2003/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről rendelkezik azokról a feltételekről, amelyek teljesülése esetén az Unió területén magunkkal vihetjük többek között kutyáinkat is. Külön kritériumok vonatkoznak az egyik tagállamból egy másik tagállamba, valamint az egy területről vagy harmadik országból valamelyik tagállamba történő nem kereskedelmi célú szállításukra. Két tagállam közötti nem kereskedelmi célú mozgás kutyákra vonatkozó feltételei az alábbiak: mikrochippel való megjelölés, érvényes veszettség elleni oltás, valamint megfelelően kitöltött, állatorvos által kiállított azonosító okmány.⁶¹ Ha egy harmadik országból egy tagállamba kívánunk kutyát nem kereskedelmi céllal behozni, van egy többletfeltétel, amelynek a fentiekben felsoroltakon túl meg kell felelnie az állatnak. A behozatal előtt az állatokon el kell végezni egy veszettségre vonatkozó ellenanyag-titrlási vizsgálatot, amelyet ennek elvégzésére engedéllyel rendelkező állatorvos végez el.⁶² Ezeknek a feltételeknek nemcsak abban az esetben kell teljesülniük, ha az állat mozgásának célállomása egy tagállam, hanem akkor is, ha egy tagállam területén keresztül szállítják egy másik tagállamba, vagy akár harmadik államba.

A fentebb említett állatorvos által kiállított, az állat azonosítására szolgáló okmány nem más, mint a kisállatútlevél.⁶³ A rendelet meghatározza azokat az adatokat, amelyeknek az útlevélben szerepelniük kell. Eme adatokat hat csoportba oszthatjuk aszerint, hogy mire vonatkoznak. A transzponderrel kapcsolatos adatok, a kedvtelésből tartott állatra vonatkozó adatok, az útlevélben rögzítendő adatok, a veszettség elleni védőoltás adatai, valamint az állatra vonatkozó egyéb adatok.

⁶⁰ Uo. 17. § 3) bekezdés.

⁶¹ Az Európai Parlament és a Tanács 576/2013/EU rendelete 6. cikk.

⁶² Uo. 10. cikk.

⁶³ Uo. 21. cikk.

A veszettség elleni védőoltás megléte mint feltétel alól vannak kivételek, amikor valamilyen oknál fogva nem szükséges, hogy a kutya rendelkezzen érvényes oltással.⁶⁴ Mindegyik esetkör a fiatal állatokat érinti, amelynek oka feltehetően az, hogy a veszettség elleni oltások sorának megkezdése uniós szabályok szerint a kutya három hónapos kora körül kötelező.

Korlátozásra került azon kutyák száma, amelyek gazdájukat kísérhetik az Unión belüli utazás során. Erre a nem kereskedelmi célú mozgatsnak álcázott család kereskedelem megfékezése érdekében volt szükség.⁶⁵ A gazdát egyszeri, nem kereskedelmi célú mozgás során maximum öt kutya kísérheti, azonban ez a szám bizonyos konjunktív feltételek fennállása esetén növelhető. Az utazás céljának sportrendezvényen, kiállításon vagy versenyen való részvételnek, valamint eme rendezvényekre való felkészülésnek kell lennie. A felsorolt eseményeken való regisztrációról vagy a rendezvényt szervező egyesületnél történt nyilvántartásba vételről írásos bizonyítékot kell tudni felmutatni. Harmadik feltétel, hogy a kutyák a hat hónapos kort már betöltötték.⁶⁶

A magyar jogrendszerben az Ávtv., valamint a kedvtelésből tartott állatok nem kereskedelmi célú szállításának állategészségügyi feltételeiről szóló 21/2015. (IV.30.) FM rendelet szabályozza a kutyák szállításának körülményeit. A kutyák szállításakor ügyelni kell arra, hogy maga a szállítás, az állatok járműbe való ki- és berakása, valamint a szállítóeszköz ne okozzon fájdalmat, szenvedést vagy sérülést.⁶⁷ A szállítóeszköznek meg kell védenie az állatot az ártalmas időjárási viszonyoktól.⁶⁸ Amint megérkeznek az állatok a célállomásra, azonnal hozzá kell kezdeni a járműből történő kirakodásukhoz.⁶⁹

Az 576/2013/EU rendeletben szereplő rendelkezéseken felül az FM rendelet rögzít előírásokat a kutyák magyarországi szállításával kapcsolatban. A szállítás megkezdése előtt az állat tartójának kell az útlevel és a transzponder meglétéről gondoskodnia.⁷⁰ Az útlevelet az állatorvos állatja ki a kutya transzponderrel való megjelölését követően. Az állattartó az állatorvostól kérheti bizonyos adatok felvételét az útlevelbe, eme bejegyzéseket az állatorvos aláírásával és kamarai bélyegzőjével igazolja.⁷¹ Ezen felül az állatorvos köteles feltölteni az

⁶⁴ A tagállamok számára eme kivételek engedélyezése csak egy lehetőség, nem kötelezőként adja meg őket a rendelet.

⁶⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 576/2013/EU rendelete Preambulum 11) pont.

⁶⁶ Uo. 5. cikk 2) bekezdés.

⁶⁷ Ávtv. 36. § 1) bekezdés.

⁶⁸ Uo. 37. § 2) bekezdés.

⁶⁹ Uo. 37. §.

⁷⁰ 21/2015. (IV. 30.) FM rendelet 5. § 1) bekezdés.

⁷¹ 21/2015. (IV. 30.) FM rendelet 6. §.

állatútlevél adatnyilvántartó elektronikus rendszerbe⁷² az útlevél kiállításának tényét, valamint a benne szereplő adatokat.⁷³ Ahogyan az oltási könyv, úgy a kisállatútlevél sem igazolja a kutya tulajdonosának tulajdonjogát, kizárólag az állategészségügyi előírások megfelelésének bizonyítására és az egyedi azonosításra szolgál.⁷⁴

Az FM rendelet rendelkezik azokról az esetekről is, amikor az állat nem felel meg az Unión belüli szállításra előírt követelményeknek. A járási hivatal jogosult az állatot visszaküldeni a származási helyére, karanténba helyezni vagy ha ezek nem lehetségesek, az állat altatásáról rendelkezni.⁷⁵

Amennyiben kutyával tömegközlekedési eszközön szeretnénk utazni, először tájékozódunk kell az erre vonatkozó előírásokról, amelyeket két kormányrendeletben találunk. A kutyák vonatokon történő szállításának két módja lehetséges, azonban mindkét esetben magunknál kell tartani az állat oltási könyvét. Az egyik lehetőség a zárt szállítóeszköz alkalmazása, amely nem haladhatja meg a kézipoggyász méretet, valamint biztosítja azt, hogy az utazás alatt a kutya nem juthat ki onnan az utastérbe. A gyakorlatban ez a kistestű kutyák szállítására alkalmas mód. A nagyobb testű kutyák esetében lehetőség van a szájkosárral és pórázzal történő utazásra.⁷⁶ A buszokon kutyával történő utazás szabályai megegyeznek a fentebb említettekkel, azonban az erre vonatkozó kormányrendelet tartalmaz egy további szabályt. A segítő kutyák és a szolgálati kutyák díjmentesen, valamint szállítóeszköz, szájkosár és póráz nélkül szállíthatók. A kiképzés alatt álló kutyákra is ugyanúgy vonatkozik ez a könnyítés azzal, hogy kizárólag a kiképzőjével utazhat.⁷⁷

A kutyák személygépjárműben történő szállítását nem szabályozza jogszabály, azonban vannak általánosan elfogadott, biztonságos szállítási módok. Ezek közé tartozik az autóban rögzített ún. szállítóbox, amelyet leginkább nagyobb testű kutyák szállításakor használnak. A kisebb testű kutyák személygépjárműben történő biztonságos utaztatásához a kutya hámjára rögzíthető biztonsági öv használatos.

2.3. Állat kímélete és az állatkínzás tilalma

⁷² A Magyar Állatorvosi Kamara által működtetett központi nyilvántartás.

⁷³ 21/2015. (IV. 30.) FM rendelet 6. § 4) bekezdés.

⁷⁴ Uo. 6. § 5) bekezdés.

⁷⁵ Uo. 10. § 3) bekezdés.

⁷⁶ 195/2016. (VII. 13.) Korm. rendelet a térségi, az elővárosi, a városi és a helyi működési engedély alapján, valamint a kisvasút és a múzeumvasút által végzett vasúti személyszállítás részletes feltételeiről 12. §.

⁷⁷ 213/2012. (VII. 30.) Korm. rendelet az autóbuszos személyszállítási szolgáltatásnak a 181/2011/EU rendeletben nem szabályozott részletes feltételeire, az abban foglaltak alóli mentességekre, az autóbuszos személyszállítási szolgáltatási feltételekre, valamint a közúti személyszállítási üzletszabályzatra vonatkozó szabályokról 16. §.

A kutyák védelmét szolgáló jogszabályi rendelkezések sorából nem hagyhatók ki az állatkínzás tilalmát erősítő rendelkezések. Első körben az Ávtv.-ben rögzített szabályokat, majd a Büntető Törvénykönyv által szankcionált cselekményeket kívánom röviden bemutatni.

Az Ávtv. tiltja az indokolatlan vagy elkerülhető szenvedést, fájdalmat vagy sérülést okozó, valamint állatot károsító cselekményeket. Példálózó felsorolásban kiemeli, hogy az állatot kínozni, emberre vagy állatra uszítani, vagy állatviadalra idomítani, kényszertakarmányozásra fogni, a kíméletét nem biztosító módon mozgatni és szállítani, teljesítőképességét meghaladó teljesítményre kényszeríteni vagy természetellenes és önpusztító tevékenységekre szoktatni tilos.⁷⁸

A kutya fizikai vagy pszichikai állapotának olyan megterhelése tilos, amelynek célja az állatviadal lefolytatása. Erre a célra tiltott a kutyák tenyésztése, kiképzése, idomítása, valamint más személy részére történő átadása, forgalmazása.⁷⁹ A kutyák elhagyása is a tilalmazott cselekmények körébe tartozik. A törvény úgy fogalmaz, hogy az állat tartásával felhagyni nem szabad, valamint az állat elűzése, elhagyása vagy kitétele is tilos.⁸⁰

Az állatkínzás büntetőjogi szankcionálását is bevezette a jogalkotó, amely arra utal, hogy az állatok védelme kiemelt jelentőséggel bír. Az állatkínzás tényállása két elkövetési magatartással valósítható meg, amelyekhez számos minősítő körülmény kapcsolódhat. Az egyik elkövetési magatartás szerint, aki gerinces állatot indokolatlanul oly módon bántalmaz, vagy ilyen állattal szemben indokolatlanul olyan bánásmódot alkalmaz, amely alkalmas a maradandó egészségkárosodás vagy az állat pusztulásának okozására. Az is megvalósítja az állatkínzást, aki gerinces állatát vagy veszélyes állatát elűzi, elhagyja vagy kiteszi.⁸¹

⁷⁸ Ávtv. 6. § 1) bekezdés.

⁷⁹ Uo. 7. §.

⁸⁰ Uo. 8. §.

⁸¹ 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről 244. § 1) bekezdés.

3. Állatkísérletek

A kutyákat és macskákat is érinti az állatkísérletek szabályozása és megengedhetőségének kérdése. Ebben a témában számos uniós irányelv született, a hatályos irányelv bemutatása után rátérek a hazai szabályozásra. Mindkét esetben azokat a szabályokat kívánom bemutatni, amelyek a kutyákra közvetlenül vonatkoznak.

Az Európai Parlament és a Tanács 2010/63/EU irányelve a tudományos célokra felhasznált állatok védelméről 2010-ben került kihirdetésre a fent említett probléma enyhítésének megkísérlésére. Az irányelvek kizárólag az elérni kívánt cél tekintetében kötelezők a tagállamokra nézve, ennek ellenére lényeges rendelkezéseket tartalmaz a kutyák jóllétére vonatkozóan, ezért elengedhetetlen, hogy említést tegyek róla a dolgozatban.

Az irányelv külön cikkben rendelkezik a 3R⁸² elvéről, amely értelmében a tagállamoknak törekedniük kell minél kisebb szenvedés okozására, minél kevesebb állat bevonására, valamint más módszerek alkalmazására.⁸³ Meghatározott célokból végezhetők csak állatkísérletek, ilyen lehet az alap kutatás, a fajok megőrzésére irányuló kutatás, valamint a természetes környezet védelme az emberek és állatok jóllétének fenntartása érdekében. A dolgozat szempontjából hangsúlyos a 11. cikk, amely arról rendelkezik, hogy tilos a háziállatok gazdátlan és elvadult egyedeinek felhasználása kísérletek során. Azonban meghatároz két olyan esetkört, amikor a hatáskörrel rendelkező hatóságok mentességet adhatnak ezen tiltás alól. Az első esetben az indok maga az ilyen állatok jóllétének és egészségének biztosítása, valamint a környezet jelentős veszélytől való megóvása. A második pontban azt a lehetőséget találhatjuk, amikor a kutatás csak abban az esetben vezethet eredményre, ha gazdátlan és elvadult állatokon végzik el a kísérleteket. Továbbá mérvadó az engedélyezés című fejezet, amely tisztázza, hogy csak olyan tenyésztő végezheti tevékenységét a tagállamban, ha arra engedéllyel rendelkezik. Ennek betartásáért és az engedély kiadásáért, valamint annak visszavonásáért is a tagállamok felelnek saját területükön.

Az Európai Parlament és a Tanács kozmetikai termékekről szóló 1223/2009/EK rendeletének V. fejezetében találjuk az állatkísérletekre vonatkozó rendelkezéseket. Az irányelv tiltja az olyan szépségápolási és kozmetikai termékek forgalmazását az Európai Unió területén, amelyeket állatokon tesztelnek, valamint azt is, hogy állatokon teszteljék ezeket a

⁸² Az angol rövidítés az alábbi három kifejezést takarja: refinement, reduction, replacement, amelyet a magyar szakirodalomban 3Cs elvének is neveznek, mint: cserél, csökkent, csillapít.

⁸³ JÁMBOR ADRIENN: Állatkísérletek jogi szabályozása az EU-ban. In.: PAULOVICS ANITA (szerk.): Decem anni in Europaea Unione IV. – Államtudományi tanulmányok. Miskolci Egyetemi Kiadó, 2015, 89. o.

készítményeket vagy alkotóelemeiket.⁸⁴ Két meghatározott esetben engedélyezhetők az állatkísérletek: ha az összetevőt széles körben használják, és mással nem helyettesíthető, valamint ha bizonyítják az adott emberi egészségügyi problémát, megindokolják és részletes kutatási eredményekkel alátámasztják az állatkísérlet szükségszerűségét.

Az állatkísérletekre vonatkozó hazai jogszabályok közül az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény áll a jogforrási hierarchia élén, ezért ennek bemutatásával kezdem a sort. A törvény egyértelművé teszi, hogy a hatálya alá tartoznak a kutatási-kísérleti célra tartott állatok, ezáltal az állatkísérletek tárgyát képező kutyák is.⁸⁵ Állatkísérlet csak engedély megléte esetén és nyilvántartásba vett intézményben végezhető.⁸⁶ Egy taxatív felsorolásban rögzítésre kerültek azok az esetkörök, amikor ez az engedély megadható, ilyen például az alapkutatás, a fajok megőrzésére szolgáló kutatás, a felsőoktatás vagy a szakmai készségek, megszerzése, fenntartása vagy fejlesztése céljából folyó képzés, valamint az igazágügyi orvostani vizsgálat elvégzése.⁸⁷ Ezt követően egy negatív felsorolást láthatunk, amely azt adja meg, hogy mely esetekben nem adható ki az állatkísérlet elvégzéséhez szükséges engedély. Az alábbi termékek előállítása érdekében tervezett kísérlet nem engedélyezhető: szépítőszerek, dohány- és egyéb élvezeti cikk, fegyver, fegyver alkatrésze, lőszer.⁸⁸

A következőkben a legfontosabb rendelkezéseket foglalom össze röviden, amelyek az Ávtv. mellett, az állatkísérletekről szóló kormányrendeletben találhatók. Meg kell kísérelni az élő állatokon történő kísérletek elkerülését más, alternatív módszerek alkalmazásával.⁸⁹ Ha létezik olyan módszer, amelyet az uniós jog elismer és nem igényli az állatok bevonását, akkor azt kell alkalmazni, és a kísérlet nem engedélyezhető.⁹⁰ Amennyiben nem megoldható az állatkísérlet elkerülése, a lehető legnagyobb mértékben csökkenteni kell a kísérletben résztvevő állatok számát.⁹¹ Nem végezhető olyan fájdalommal, kinnal vagy szenvedéssel járó kísérlet, amely súlyos, várhatóan hosszú ideig tartó és semmilyen módon nem enyhíthető.⁹²

⁸⁴ CSÁKÓ BEÁTA: Állatkísérletek. INFOJEGYZET, Országgyűlés Hivatala, 2017, 39. sz., 3. o. https://www.parlament.hu/documents/10181/1202209/Infojegyzet_2017_39_allatkiserletek.pdf/ddaf46f9-1f4b-46a9-ad95-7e8687ea70d1 (Letöltés dátuma: 2024.09.29.)

⁸⁵ Ávtv. 2. § 1) bekezdés b) pont.

⁸⁶ Uo. 26. § 1) bekezdés.

⁸⁷ Uo. 26. § 2) bekezdés.

⁸⁸ Uo. 26. § 3) bekezdés.

⁸⁹ Uo. 27. § 1) bekezdés.

⁹⁰ 40/2013. (II. 14.) Korm. rendelet az állatkísérletekről 9. § 1) bekezdés.

⁹¹ Ávtv. 27. § 2) bekezdés.

⁹² Uo. 28. § 2) bekezdés.

Érzéstelenítés vagy fájdalomcsillapító alkalmazására a rendelet megfogalmazása szerint indokolt esetben van szükség.⁹³

Mielőtt rátérnék arra a kérdésre, hogy milyen állatfajok használhatók fel a kísérletekben, meg kell említenem, hogy állatfajtól függetlenül, minden állatkísérletben felhasznált állatról nyilvántartást kell vezetni.⁹⁴ Az Ávtv. egy igen egyszerűnek tűnő választ ad, amely úgy szól, hogy az állatvédelmi hatóság által engedélyezett állatokon, vagy azok felhasználásával lehet kísérleteket végezni.⁹⁵ Erre vonatkozó további magyarázatot kutatásom során a fentebb említett állatkísérletekről szóló kormányrendeletben találtam. A rendelet elején azon állatok kerültek felsorolásra, köztük a kutyával, amelyek felhasználhatók a kísérletekben, amennyiben kifejezetten erre a célra lettek tenyésztve.⁹⁶ A rendelet meghatározott feltételek teljesülése esetén megengedi a kedvtelésből tartott állatokon történő kísérletezést is. Kizárólag olyan kísérletben lehetséges, amely enyhe besorolású és tudományos célból szükséges. Ezeken felül az állat tartójának előzetes engedélye minden esetben szükséges.⁹⁷

Az Ávtv. szerint a házasított fajok kóbor egyedei nem használhatók fel állatkísérletekben. Ebből megállapítható, hogy a kóbor kutyákat sem lehet befogásuk után kísérleti célokra használni. Ugyanakkor az alacsonyabb szintű kormányrendeletből kiolvashatjuk, hogy a kóbor kutyák felhasználásának van megengedett esete.

Hazánkban igen csekély a kísérletekben felhasznált kutyák száma.⁹⁸ Ennek ellenére véleményem szerint a kedvtelésből tartott állatok kísérletekbe való bevonását már csak erkölcsi megítélésükből fakadóan sem kellene engedélyezni. Ezek a kísérletek a fizikailag észlelhető, egészségügyi kockázatokon túl, pszichikai veszélyeket is rejtenek a kutyákra nézve.⁹⁹ Olyan élőlényekről van szó, amelyek az emberekhez hasonlóan képesek megtapasztalni a negatív érzelmi állapotokat is, következésképpen a kísérletek által okozott hatásokat is képesek érezni attól függetlenül, hogy érzéstelenítésre vagy fájdalomcsillapításra sor került.¹⁰⁰ Nemcsak maguk a kísérletek elvégzése jár ilyen negatív következményekkel, hanem maga a

⁹³ 40/2013. (II. 14.) Korm. rendelet 9. § 3) bekezdés a) pont.

⁹⁴ Uo. 30. § 1) bekezdés

⁹⁵ Ávtv. 30. § 1) bekezdés.

⁹⁶ 40/2013. (II. 14.) Korm. rendelet 3. § 1) bekezdés.

⁹⁷ 40/2013. (II. 14.) Korm. rendelet 4. §.

⁹⁸ VETTER SZILVIA: Állatvédelmi jog. 305. o.

⁹⁹ KISS ANNAMÁRIA, LORÁSZKÓ GÁBOR, FODOR KINGA: Az állatvédelem társadalmi, jogi és közegészségügyi vonatkozásai. Magyar Állatorvosok Lapja, 2020, 142. évf., 10. sz., 620. o.

¹⁰⁰ KNIGHT ANDREW: Scientific and Educational Animal Use. In.: KNIGHT ANDREW, PHILLIPS CLIVE, SPARKS PAULA: Routledge Handbook of Animal Welfare. Routledge, New York, 2023, 162. o.

laboratóriumi környezet is egy további stresszfaktor az állatok számára.¹⁰¹ Az őket ért stresszhatások a későbbiekben viselkedési problémákhoz vezethetnek, amely megnehezítheti a kísérletek befejezése után történő elhelyezésüket.¹⁰²

3.1. Tartásra vonatkozó minimumkövetelmények

Az állatkísérletekben felhasznált vagy felhasználásra szánt kutyák tartási körülményei értelemszerűen különböznek a kedvtelésből tartott kutyák tartásától. Ez azonban nem azt jelenti, hogy eme állatok szükségleteinek kielégítését érintő előírásokra ne lenne szükség. Jelen fejezet részben az állatkísérletekben érintett kutyák tartására vonatkozó kötelező rendelkezésekről lesz szó.

A tudományos célokra felhasznált állatok védelméről szóló 2010/63/EU irányelv az állatok gondozásának és elhelyezésének tagállami rendezésére meghatároz bizonyos keretszabályokat.¹⁰³ Az állatok tartására szolgáló létesítményeken túl, az állatok környezeti tényezőire vonatkozóan is találunk előírásokat. Az irányelv III. számú mellékletében található az állatok gondozására, elhelyezésére vonatkozó követelményeket, valamint ezek részletes lebontását állatfajok szerint. Értelemszerűen ebben a dolgozatban kizárólag a kutyákra vonatkozó előírások vizsgálatára kerül sor.

Az állatok elhelyezésére szolgáló létesítményeknek igazodniuk kell az adott állatfaj élettani és etológiai szükségleteihez. Rendszeres és hatékony takarítással biztosítani kell a megfelelő higiéniai körülményeket. A létesítménybe újonnan bekerülő állatok megfigyelése és az esetleges betegségek kiszűrése érdekében meghatározott ideig, erre elkülönített helyen kell tartani. A beteg vagy sérült állatokat az egészséges egyedektől elkülönítve kell elhelyezni.¹⁰⁴

A fentebb említett mellékletben szerepelnek általános előírások a hőmérsékletre, világításra, valamint a hanghatásokra vonatkozóan. Az elhelyezésére szolgáló helyiségekben lévő levegő összetétele nem lehet ártalmas az ott lévő állatokra nézve. A hőmérsékletet az állatfajra specifikusan kell beállítani, amelyet naponta ellenőrizni is kell. Amennyiben az állatok elhelyezésére szolgáló helyiségekbe nem jut be a természetes fény, világítással gondoskodni kell a nappalok és éjszakák változásának észlelhetőségéről. A riasztórendszerek

¹⁰¹ DOKE K. SONALI, DHAWALW C. SHASHIKANT: Alternatives to animal testing: A review. Saudi Pharmaceutical Journal, 2015, Issue 23, 224.o.

¹⁰² KNIGHT ANDREW (2023): 164. o.

¹⁰³ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/63/EU irányelve a tudományos célokra felhasznált állatok védelméről 33. cikk 1) bekezdés.

¹⁰⁴ Uo. III. Melléklet 1. pont.

hangjának és az egyéb zajoknak lehetőleg olyan hallástartományba kell esniük, amely nem befolyásolja hátrányosan az állatok jólétét.¹⁰⁵

A kutyákat, arra tekintettel, hogy társas lények, csoportosan vagy párban kell elhelyezni. Egyedül történő elhelyezésük maximum négy órán keresztül megengedett, ennél hosszabb ideig tilos. A kutyák életterének kialakításakor a mellékletben meghatározott általános követelményeken túl, többletfeltételekre is oda kell figyelni. Az általános előírások között találjuk az ingergazdag környezet, a fajtára jellemző testmozgás, valamint az állatok számára bizonyos fokú cselekvési szabadság biztosítása mellett, az állat egészségét nem károsító anyagok felhasználását.¹⁰⁶

A konkretizált követelmények között szerepel a külső kifutó és az élettér legalább felén fedett tartási hely biztosítása. A tartási hely minimális méreteit tartalmazó táblázat rögzíti a 20 kg alatti és a 20 kg feletti kutyák szerint, valamint az egyedek száma szerint elvárt alapterületet.¹⁰⁷ Eme számítások a beagle kutyafajta igényeit veszik alapul, amelyeket annak függvényében módosítani szükséges, hogy milyen fajta kutya elhelyezéséről kell gondoskodni. A 20 kg-ot meg nem haladó egy vagy két kutyát minimum négy négyzetméter alapterületen, valamint minimum két méter magas helyiségben kell elhelyezni. A 20 kg feletti kutyák esetében az egy vagy két kutyára jutó minimális alapterület nyolc négyzetméter, a minimális magasság két méter kell, hogy legyen. A 20 kg alatti kutyák esetében a tartási helyet kettőnél több egyed elhelyezésekor, egyedenként legalább két négyzetméterrel, a 20 kg feletti kutyáknál legalább négy négyzetméterrel kell megnövelni. A most ismertetett területeket az irányelvben meghatározott eljárások alatt le lehet csökkenteni a felére, ami így akár két négyzetméter is lehet.¹⁰⁸

Ha ezeket a méreteket összevetjük azokkal, amelyeket a kedvtelésből tartott állatok tartására vonatkozó általános szabályoknál ismertettem, láthatjuk, hogy az eltérés kifejezetten nagy. Hiszen a tudományos célokra felhasznált állatok minimális élettere a felét sem éri el annak, mint amit a kedvtelésből tartott kutyáknak jogszabályi rendelkezés alapján biztosítani kell. Megállapítható, hogy hiába írja elő az uniós irányelv a környezet gazdagítását, már csak az élettér méretéből és jellegéből adódóan is sokkal hiányosabb, korlátozottabb életet élnek a tudományos célra felhasználni kívánt kutyák.¹⁰⁹

¹⁰⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/63/EU irányelve III. Melléklet 2. pont.

¹⁰⁶ Uo. III. Melléklet 3. pont.

¹⁰⁷ Uo. III. Melléklet 4.1. táblázat.

¹⁰⁸ Uo. III. Melléklet 4.1. táblázat.

¹⁰⁹ KNIGHT ANDREW (2023): 164. o.

A kutyák tartási helyén belül gondoskodni kell a kutyák szükségleteinek megfelelő pihenő- és alvóhelyek kialakításáról. A pihenőhelyeknek szilárdnak és kényelmesnek kell lenniük, valamint tisztán és szárazon kell őket tartani.¹¹⁰ Amennyiben egy helyen tartják az anyakutyát a kölykeivel, a kennelt úgy kell kialakítani, hogy az anya elvonulhasson a kölykeitől.¹¹¹

Az állatok etetésével és itatásával kapcsolatban is rögzített bizonyos elvárásokat az irányelv. Az egyik legfontosabb, hogy az étrendnek a kutyák táplálkozási és etológiai igényeivel összhangban kell lennie. A tápláléknak emellett, hogy ízletesnek és szennyeződésektől mentesnek kell lennie, nem romolhat meg és nem is károsodhat a csomagolás, a szállítás vagy a tárolás során. Mivel a kutyákat párban vagy csoportosan kell tartani, így különösen oda kell figyelni arra, hogy a táplálékukhoz versengés nélkül hozzá tudjanak férni.¹¹² A szennyeződésmentes ivóvízhez való mindenkori hozzáférést biztosítani kell az állatok számára. Lehetőség van automatikus itatórendszerek használatára, azonban ezeket meghatározott időközönként ellenőrizni kell.¹¹³

A következőkben szeretném ismertetni az állatkísérletekről szóló kormányrendeletben található szabályokat, amelyek az állatok elhelyezésére és gondozására vonatkoznak. Az erre vonatkozó előírások sora néhány általános kötelezettséggel kezdődik, amelyek egyértelműnek tűnhetnek, azonban rögzítésük kifejezetten fontos arra tekintettel, hogy a tudományos célokra felhasznált kutyák élete nagyban különbözik attól, amit a kedvtelésből tartott kutyák tapasztalnak életük során.¹¹⁴ Biztosítani és naponta ellenőrizni kell azt a fajta táplálékot, vizet, élőhelyet és gondozást, amely az állat egészségi állapotának és jólétének megfelelő. Az élettani és viselkedésbeli szükségletek korlátozása csak minimálisan lehetséges. Többek között a beteg vagy sérült egyedek azonosítása érdekében legalább napi rendszerességgel meg kell vizsgálni az állatokat.¹¹⁵ Ezt a vizsgálatot a rendelet szerint hozzáértő személynek kell elvégeznie, azonban azt nem egyértelműsíti, hogy ki tekinthető ilyen személynek.

A rendelet a fentebb ismertetett általános tartási követelményekre vonatkozó előírásokat szinte teljesen azonosan vette át az irányelv szövegéből, az ismétlés elkerülése érdekében ezeket nem taglalom újra. Az esetleges eltérések nem tekinthetők lényegesnek, ugyanis csak

¹¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/63/EU irányelve III. Melléklet 3.6. pont.

¹¹¹ Uo. III. Melléklet 4.1. táblázat.

¹¹² Uo. III. Melléklet 3.4. pont.

¹¹³ Uo. III. Melléklet 3.5. pont.

¹¹⁴ Itt természetesen a gazdás és a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően tartott kutyákra gondolok.

¹¹⁵ 40/2013. (II. 14.) Korm. rendelet 25. § 2) bekezdés.

fogalmazásból adódó különbségekről van szó, amelyek a rendelkezések értelmezésén nem változtatnak.

3.2. A tudományos célokra felhasznált állatok eutanáziájának lehetséges esetei

Állatkísérletek kapcsán, az állatkísérletekről szóló kormányrendelet alapján akkor merülhet fel az állatok humánus módon való leölése, azaz eutanáziája, ha a kísérlet után várhatóan továbbra is mérsékelt vagy súlyos fájdalmat, szenvedést, kínt vagy maradandó egészségkárosodást élnek át. A jogalkotó fogalmazásából arra következtethetünk, hogy ezekben az esetekben az eutanázia nem elkerülhető, hanem azt kötelezően végre kell hajtani. Ezekről eltérő, minden más esetben az állatorvos vagy megfelelő szakértelemmel rendelkező személy a kísérlet befejezésekor dönt arról, hogy az állat életben hagyható-e.¹¹⁶ Az Ávtv. azonban tiltja azoknak az állatkísérleteknek az elvégzését, amelyek súlyos, várhatóan hosszú ideig tartó és semmilyen módon nem enyhíthető fájdalommal, szenvedéssel vagy kinnal járnak.¹¹⁷ Kétségtelenül megállapítható, hogy a kormányrendelet az Ávtv. rendelkezésével ellentétes szabályt állapított meg. Meglátásom szerint ebben az esetben egy olyan jogalkotó által elkövetett hibáról van szó, amelyet mindenképpen orvosolni szükséges. Az Ávtv. rendelkezése alapján ilyen kísérleteket el sem lehet végezni, ebből az következik, hogy nem fordulhatna elő olyan eset, amikor a kísérlet befejezését követően az állat a fent említett negatív benyomásokat megtapasztalja, tehát az egyed életének kioltásának sem lenne helye.

Az előbbiekben feltárt probléma ellenére feltétlen szükséges áttekinteni az állatkísérletek keretében elvégezhető eutanáziára vonatkozó szabályokat. A dolgozat korábbi mintáját követve, ebben az alfejezetben is elsőként az uniós rendelkezések ismertetésére, majd a magyar jogi háttér esetleges többletelőírásainak bemutatására kerül sor.

A 2010/63/EU irányelv preambulumban rögzítésre került a leölési módszer kiválasztásának fontossága, valamint az azt elvégző személy szakmai hozzáértésének szükségessége.¹¹⁸ Elsődlegesen kerülni kell a halál esetleges bekövetkezését azzal, hogy az eljárásnak még azt megelőzően és kíméletes módon véget kell vetni.¹¹⁹ Az irányelv megengedi az olyan eljárások lefolytatását, amelyeknek elkerülhetetlen végkimenetele az állat elpusztulása. Az ilyen eseteknél az állatok szenvedését a lehető legkisebb mértékre, a lehető

¹¹⁶ 40/2013. (II. 14.) Korm. rendelet 13. § 2) bekezdés.

¹¹⁷ Ávtv. 28. § 2) bekezdés.

¹¹⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/63/EU irányelve Preambulum (15) pont.

¹¹⁹ Uo. 13. cikk 3) bekezdés.

legrövidebb időre csökkenteni kell, valamint gondoskodni kell arról, hogy az állat halála fájdalommentes legyen számára a lehetséges mértékben.¹²⁰

Az állatok eutanáziájára főszabály szerint csak a meghatározott létesítményekben és szakértelemmel rendelkező személy által kerülhet sor.¹²¹ Az irányelv mellékletében állatfajokra lebontva szerepelnek azok a módszerek, amelyeket az állatok leölésekor alkalmazni lehet. Kutyák esetében négyféle megengedett módszert rögzít. Az altatószer adagolásával történő leölés előzetes nyugtatással együtt, a fejre mért hirtelen ütés csak újszülött állatok leölésekor alkalmazható. Az elektromos kábítás útján megvalósuló eutanáziához speciális berendezéshez van szükség. Végezetül a kutyát golyóval lelőni akkor lehet, ha arra kizárólag terepen, lövészetben járatos személy által kerül sor, valamint ha más leölési módszer alkalmazására nincs mód.¹²²

Az imént ismertetett leölési módszerek alól a kutyák esetében az irányelv megenged egy kivételt. Amennyiben a kutya eszméletlen és a halál beálltaig már nem is nyeri vissza az eszméletét, a meghatározott leölési módszerektől eltérő, másik módszer alkalmazása engedélyezett.¹²³

Az állatkísérletekről szóló 40/2013. (II. 14.) Korm. rendelet ismétli az irányelv bemutatott rendelkezéseit, azonban ezen felül megállapít további szabályokat az állatok leölésére vonatkozóan. A kutyák jólétét előtérbe helyező szabály leszögezi, hogy törekedni kell az eutanázia olyan helyen történő elvégzésére, amely a többi állattól el van különítve, valamint ahol kizárható az állat kimúlására utaló szag- és hanginger mellett az eutanázia látványa is.¹²⁴

3.3. Kutyá- és macskaprém

2008-ban fogadták el a macska- és kutyaprém, valamint az ilyen prémet tartalmazó termékek forgalomba hozatalának, a Közösségbe történő behozatalának, illetve onnan történő kivitelének tilalmáról szóló 1523/2007/EK rendeletet. A tilalmon kívül a rendelet rögzíti, hogy oktatási vagy preparálási célból a Bizottság kivételesen engedélyezheti az ilyen prémekek forgalomba hozatalát. A szankciókat a tagállamoknak kell megállapítaniuk, úgy, hogy azok hatékonyak és arányosak legyenek, valamint visszatartó erővel bírjanak. Kimondottan nagy mozgásteret hagy a tagállamok jogalkotóinak, ezzel megteremtve a teljesen eltérő tagállami

¹²⁰ DR. JÁMBOR ADRIENN (szerk.): Állatvédelem joga. 64. o.

¹²¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2010/63/EU irányelve 6. cikk 2) bekezdés.

¹²² Uo. IV. Melléklet 3. táblázat.

¹²³ Uo. IV. Melléklet 1. bekezdés a) pont.

¹²⁴ 40/2013. (II. 14.) Korm. rendelet 14. § 6) bekezdés.

szabályozás lehetőségét, amely a tudományos célokra felhasznált állatok védelméről szóló 2010/63/EU irányelv céljával teljesen ellentétes eredményhez vezet.¹²⁵

¹²⁵ A preambulum rész utolsó pontja tisztázza az irányelv célját, ami nem más, mint az állatok tudományos célú felhasználására vonatkozó jogszabályok harmonizálása.

4. Kereskedelem

A kutyákat érintő jogszabályi rendelkezések között mindenképpen szót kell ejteni a velük való kereskedelem jogi kereteiről. Ebben a fejezetben szeretném tisztázni, milyen lehetőségek állnak rendelkezésre a kutyák forgalmazását illetően. A kutyákkal való kereskedelem témaköréhez elengedhetetlenül kapcsolódik a tenyésztési tevékenység szabályozása, valamint az ezzel szembeállítható szaporítás és illegális kereskedelem elleni jogalkotói fellépés.

A kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet határozza meg a kutyák forgalmazásának alapvető szabályait. Vannak bizonyos korlátozások a forgalmazható állatokra nézve, amelyeket a következőkben röviden ismertetek. Az egyik leglényegesebb betartandó előírás rögzíti, hogy kizárólag transzponderrel megjelölt, valamint veszettség ellen beoltott kutyát lehet forgalmazni.¹²⁶ Minden állatnak egészségesnek kell lennie vagy át kell esnie állatorvosi vizsgálaton mielőtt bekerülhetne a forgalomba. Találhatunk egy negatív, kettős felsorolást azokról az állatokról, amelyek forgalmazása nem megengedett. Az egyik eset, ha az állat szülője gondoskodása nélkül nem képes az önálló életre, a másik pedig, ha az állat utóda nem képes az önálló életre.¹²⁷

A rendelet szabályozza az állatkereskedésre vonatkozó kardinális kérdéseket, azonban a rendelet 3. számú mellékletéből arra lehet következtetni, hogy a kutyák értékesítése állatkereskedésekben nem megengedett. Ennek következtében dolgozatomban az állatkereskedésekre vonatkozó szabályozást nem érintem.

Az állatokkal való kereskedelem 2021 óta FELIR azonosító köteles tevékenység, azaz kizárólag az azonosító megléte esetén végezhető.¹²⁸ A szabály bevezetésének legfőbb oka az illegális kereskedelem visszaszorítása volt. Az azonban nyitott kérdés, hogy ezzel az intézkedéssel mennyire lehet hatékonyan megfékezni a szaporítók és illegális állatkereskedők tevékenységét.

4.1. Tenyésztés

Jelenleg nincs olyan jogszabály a magyar jogrendszerben, amely átfogóan szabályozná a kutyák tenyésztését övező tárgyköröket. Véleményem szerint szükség lenne egy olyan

¹²⁶ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet 3. § 2) bekezdés.

¹²⁷ Uo. 7. § 1) bekezdés.

¹²⁸ 578/2020. (XII. 14.) Korm. rendelet az élelmiszerlánc-felügyeleti információs rendszer működéséről 1. melléklet.

szabályrendszer kialakítására, amely legalább a kutyák tenyésztésénél felmerülő állatjóléti előírások kereteit tisztázzák. A kutyatenyésztés egy igen nagy felelősséggel járó tevékenység, hiszen a tenyésztők tartják fent az egyes kutyafajtákat, valamint a fajtákhoz tartozó jellegzetes tulajdonságokat, azaz a fajtajelleget. Európában az egyes fajtákhoz tartozó ún. standard-et a Nemzetközi Kinológiai Szövetség (továbbiakban: FCI)¹²⁹ határozza meg, amelyet a szervezet a honlapján tesz közzé.

A tenyésztő feladata azon egyedek kiválasztása, amelyek fizikailag és pszichésen is alkalmasak a szaporodásra. A megfelelő egyedek kijelölése a fajtajelleg fenntartásán túl az idegrendszerileg és fizikálisan is egészséges utódok születése miatt létfontosságú.¹³⁰ A kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról szóló kormányrendelet is előírja, hogy ki kell szűrni az olyan küllemi vagy viselkedésbeli hibákkal rendelkező egyedeket, amelyek szaporodásuk esetén szenvedést okoznának az utódaiknak vagy káros egészségügyi problémákat örökítenének át.¹³¹ Egy tenyésztő feladata nem merül ki az ideális választásban, ugyanis a kölykök nevelésében, szocializációjában is ki kell vennie a részét.¹³²

Az állattenyésztésről szóló 188/2019. (VII. 30.) Korm. rendelet a kutya mint fajon belül csak a magyar kutyafajtákat említi, az itt található rendelkezések csak a kilenc hungarikumnak számító pásztor- és vadászkutyákra vonatkoznak. A magyar kutyafajtáknak egy külön fejezetet szentel az állattenyésztés részletes szabályairól szóló 45/2019. (IX. 25.) AM rendelet. Mindegyik fajtahez kapcsolódik egy-egy tenyésztőszervezet, amely a fajta fenntartásáért felel.¹³³ Ennek keretében alakítja ki tenyésztési programját a rendelet iránymutatásával.

4.2. Illegális kereskedelem

Az Európai Parlament képviselői 2020 februárjában állásfoglalást fogadtak el, amelyben különböző intézkedéseket követeltek a társállatok illegális kereskedelmének megszüntetésére. Ezek közé tartozik egy kötelező uniós nyilvántartási rendszer, valamint olyan nemzeti adatbázisok létrehozása, amelyek mikrochip segítségével megkönnyítik az állatok azonosítását. Az azonosítás megkönnyítése érdekében javasolták, egyrészt az útlevelek és a mikrochipek adatbázisa közötti összekötést, másrészt a tagállamok adatbázisai közötti adatcsere biztosítását. A Parlament felszólította a Bizottságot egy átfogó uniós cselekvési terv kidolgozására a fentebb már említett illegális kereskedelem kezelésére, valamint arra, hogy a

¹²⁹ A rövidítés a Fédération Cynologique Internationale francia elnevezést takarja.

¹³⁰ BACON HEATHER (2023): 242. o.

¹³¹ 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet 16. § 3) bekezdés.

¹³² NAGY-BALOGH BOGLÁRKA: Kedvtelésből tartott állatok állatkereskedelme. Miskolci Jogi Szemle, 2024, 19. évf., 1. sz., 114. o.

¹³³ 45/2019. (IX. 25.) AM rendelet az állattenyésztés részletes szabályairól 43. § 1) bekezdés.

bűnüldözés javítása mellett vezessenek be szigorúbb szankciókat.¹³⁴ Mindezekon felül a társállatok tenyésztésére és kereskedelmére vonatkozó javaslat elkészítésére hívja fel a Bizottságot, amely az Unió egész területére kiterjedve, teljeskörűen szabályozza ezt a területet a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok megelőzése érdekében. A Parlament hangsúlyozza, hogy a tagállamok közötti együttműködés az eredményes fellépéshez nélkülözhetetlen. Kiemeli a tagállamok állampolgárainak tájékoztatásának jelentőségét is.¹³⁵

¹³⁴ DR. BAK KLÁRA PHD: Aktualitások az Európai Unióban az állatvédelem területén. https://www.gtk.uni-pannon.hu/wp-content/uploads/2024/02/bak_klara_allatvedelem.pdf (Letöltés dátuma: 2024.04.27.)

¹³⁵ Az Európai Parlament 2020. február 12-i állásfoglalása az EU belső piacának és a fogyasztók jogainak a kedvtelésből tartott állatok jogellenes kereskedelméből származó kedvezőtlen hatásokkal szembeni védelméről (2019/2814(RSP)). Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 2021.07.23., C 294/40.

5. Kutyák hasznosítása

A kutyákat legfőképpen házi kedvencként tartják, azonban számos olyan terület létezik, ahol a megfelelő felkészítéssel az ember segítségére lehetnek, ezáltal a társadalom egészét is segítik. Ebben a fejezetben szeretném bemutatni azokat az eseteket, amikor a kutya valamilyen funkciót tölt be. Többségében bizonyos emberi tevékenységeket támogat, ezzel megkönnyítve azokat, de olyanra is látunk majd példát, amikor az emberek egy meghatározott csoportjának életminőségének javításához járul hozzá.

5.1. Segítő kutya

Elsőként a segítő kutya mint fogalom tisztázására van szükség ahhoz, hogy körvonalazni tudjuk, miről fog szólni ez a fejezetrész. Olyan kutyáról van szó, amely azon túl, hogy megfelel a vele szemben támasztott állat-egészségügyi követelményeknek, feladatai közé tartozik a fogyatékkal élő személy önálló életvitelének és az egyenlő esélyű hozzáféréshez fűződő joga gyakorlásának elősegítése, valamint vészhelyzet elhárításának segítése mellett, a rehabilitáció és a rehabilitáció is.¹³⁶ Típusait tekintve két nagy csoportra oszthatók. Az egyikbe tartoznak azok a kutyák, amelyek a fogyatékkal élő vagy krónikus betegségben szenvedőket segítik mindennapjaik során, a másik csoportot pedig azok a kutyák alkotják, amelyek szerepe a különféle rehabilitációs és rehabilitációs folyamatok segítése.¹³⁷ A magyar jogban hat különböző típusát különítik el a segítő kutyáknak, ezek a vakvezető kutya, a mozgáskorlátozott személyt segítő kutya, a hangot jelző kutya, a rohamjelző kutya, a személyi segítő kutya és a terápiás kutya.

Ahhoz, hogy egy kutya a felsoroltak közül betölthesse valamelyik szerepet, át kell esnie egy speciális kiképzésen, majd ezt követően sikeres vizsgát kell tennie. Ezt a kiképzést egy kiképző szervezet végzi, amely a későbbiekben adja majd át a kutyát a gazda részére.¹³⁸ De ez még nem elegendő ahhoz, hogy a segítő kutyára szoruló személy alkalmazhassa is az állatot. A gazdának ugyanúgy meg kell tanulnia a segítő kutyával való kommunikációt, valamint meg kell felelnie bizonyos követelményeknek.¹³⁹ A vizsgára vonatkozó részletes szabályokat a 27/2009. (XII. 3.) SZMM rendelet tartalmazza, amelyekről ebben a dolgozatban nem teszünk említést, hiszen nem kapcsolódik szorosan a kutyák jogalkotó általi megítéléséhez.

¹³⁶ 27/2009. (XII. 3.) SZMM rendelet a segítő kutya kiképzésének, vizsgáztatásának és alkalmazhatóságának szabályairól 1. § b) pont.

¹³⁷ BORZA BARBARA ENIKŐ, GOMBÁS JUDIT, PAJOR EMESE: Vakvezetőkutyák – születéstől a nyugdíjazásig. Gyógypedagógiai Szemle, 2023, 51. évf., 2. sz., 201. o.

¹³⁸ Uo. 205. o.

¹³⁹ 27/2009. (XII. 3.) SZMM rendelet 5. § 4) bekezdés.

A segítő kutyát el kell látni egy megkülönböztető jelzéssel, amely azt a célt is szolgálja, hogy a környezetében lévő személyek tisztában legyenek azzal, hogy egy olyan kutyáról van szó, amely fontos feladatot lát el, amiben nem lenne helyénvaló megzavarni.¹⁴⁰ A megkülönböztető jelzés másik oka annak biztosítása, hogy a jogszabály által garantált jogosultsággal a segítő kutya gazdája élni tudjon. Ez a jogosultság nem más, mint a közszolgáltatást nyújtó szerv, intézmény, szolgáltató területére és egyéb, mindenki számára nyitva álló létesítménybe való belépés és az ott tartózkodás.¹⁴¹ A terápiás kutyákra egy szűkítés van érvényben, miszerint velük kizárólag egészségügyi, közművelődési, oktatási, szociális, gyermekjóléti vagy gyermekvédelmi intézményben lehetséges a tartózkodás.¹⁴²

A kutyákra vonatkozóan további fontos előírás került rögzítésre a rendeletben. Az alkalmazásból kivont segítő kutyáról a kiképző szervezet köteles gondoskodni, azonban a gazdával eltérően is megállapodhat a kiképző szervezet.¹⁴³ Az eltérő megállapodást a terápiás kutyák esetében tartom elképzelhetőnek, hiszen a fogyatékkal élő vagy kóros betegségben szenvedő személyeknek a kutya alkalmazásból való kivonása után is szükségük van ilyen fajta segítségre.

5.2. Szolgálati kutya

A szolgálati kutyák alatt egy olyan tág meghatározást értünk, amelybe több területen alkalmazott kutyák tartoznak. Ezen területeket, valamint a hozzájuk esetlegesen kapcsolódó kutyák jólétére vonatkozó szabályokat szeretném röviden ismertetni.

5.2.1. Rendőrkutya

A rendvédelmi szerveknél alkalmazásban lévő kutyákkal kezdem a sort, amely talán a legelőbb eszünkbe jut a szolgálati kutya kifejezésről. A rendőrség alkalmazásában lévő szolgálati kutyák általánosságban három csoportba sorolhatók, ezek az elfogó-, tömegoszlató, őrző-védő kutyák, a keresőkutyák, valamint a nyomkövető- és azonosító kutyák.¹⁴⁴ A magyar rendőrség alkalmazásában lévő kutyákra a 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasításban találhatunk szabályokat. Az utasítás ad egy kimerítő felsorolást a szolgálati kutyák kategorizálásáról az igénybevételük célja szerint. A listán szerepel a járőrkutya, az általános rendőrkutya, a nyomkövető kutya, a szagazonosító kutya, a kábítószer-kereső kutya, a robbanóanyag-kereső

¹⁴⁰ 27/2009. (XII. 3.) SZMM rendelet 2. § 2) bekezdés.

¹⁴¹ Uo. 9. § 1) bekezdés.

¹⁴² Uo. 9. § 2) bekezdés.

¹⁴³ Uo. 12. § 1) bekezdés a) pont.

¹⁴⁴ HORVÁTH ORSOLYA: Szolgálati kutyák a rendvédelemben. A múlt, a jelen és a jövő lehetőségei. Magyar Rendészet, 2015, 3. sz., 61. o.

kutya, a holttest kereső kutya, a közrendvédelmi speciális kutya, az őrkutya, a személykereső kutya, az égésgyorsító-anyag kereső kutya, az utánpótlás célú kutya, az oktatási célú kutya, a tenyészkutya, a speciális bűnügyi kereső kutya, valamint a bűnmegelőzési célra igénybe vehető kutya.¹⁴⁵ A rendőrség állományában lévő kutyákat munkájukból adódóan több veszély fenyegeti, mint egy átlagos otthonban tartott egyed, ebből kifolyólag véleményem szerint sokkal fokozottabb odafigyelést igényel a kiképzésük, a velük való bánásmód, valamint mindezek szabályozásának jogi keretek közé szorítása.

A fentebb említett ORFK utasításban a különféle feladatokat ellátó kutyák kiképzése kimerítően szabályozásra került, azonban ezen előírások a dolgozat szempontjából nem relevánsak, ezért nem kerülnek ismertetésre. Annyit emelnék ki, hogy a különféle tevékenységekhez más és más tanfolyamok, valamint minősítések tartoznak. A minősítések érvényességi ideje legfeljebb egy év, amelynek megújítására van szükség, hiszen csak érvényes minősítéssel rendelkező szolgálati kutya láthatja el a szükséges feladatokat.¹⁴⁶

A szolgálati kutya egészségi állapotáért, ápoltságáért, képzettségéért, alkalmazhatóságáért, valamint tartásáért a kutyavezető felel, ezekről mind ő köteles gondoskodni.¹⁴⁷ A kutyavezető legtöbb kötelezettsége általánosan került megfogalmazásra, azonban egy előírás a többihez képest egyértelműbben fogalmaz. A veszélyesség elleni védőoltás beadatása érdekében köteles a kutyával az állatorvosnál évente egyszer megjelenni, valamint sérülés és betegség esetén azonnal felkeresni az állatorvost.¹⁴⁸ A szolgálati kutya alkalmazásától a kutyavezető akár el is állhat, de lehetősége van annak megszakítására is, ha a valamilyen körülmény a kutya egészségét veszélyezteti.¹⁴⁹ A kutyák számára bizonyos feltételek fennállásakor minimum 15 perc pihenési időt biztosítani kell a szolgálati igénybevétel közben.¹⁵⁰

5.2.2. Kutya a büntetés-végrehajtásban

A büntetés-végrehajtási szervezetről szóló törvényben a kényszerítő eszközök körében kerül említésre a szolgálati kutya.¹⁵¹ Arra vonatkozó kikötést itt is találhatunk, hogy csak az arra kiképzett kutya alkalmazható kényszerítő eszközként.¹⁵² Ugyanakkor a kutyák jólétét

¹⁴⁵ 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról II. Fejezet 3. bekezdés.

¹⁴⁶ Uo. V. Fejezet 87. bekezdés.

¹⁴⁷ Uo. VI. Fejezet 103. bekezdés.

¹⁴⁸ Uo. VI. Fejezet 103. bekezdés I) pont.

¹⁴⁹ Uo. VI. Fejezet 108. bekezdés.

¹⁵⁰ Uo. VI. Fejezet 109. bekezdés.

¹⁵¹ 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről.

¹⁵² 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről 21. § 4) bekezdés.

elősegítő előírás ebben a jogszabályban nem került rögzítésre, mivel arról a jogszabályi hierarchia alsóbb fokán lévő, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának utasítása (továbbiakban: BVOP utasítás) rendelkezik.¹⁵³ A szolgálati kutyák tartásával kapcsolatban az utasítás kijelenti, hogy azt kizárólag a jogszabályi előírásoknak megfelelően, valamint a köz- és állategészségügyi szabályok szerint lehet megtenni.¹⁵⁴

A büntetés-végrehajtási rendszerben a szolgálati kutyákat nemcsak kényszerítő eszközként lehet alkalmazni, hanem elláthatnak egyéb funkciókat is.¹⁵⁵ Az utasítás a szolgálati kutyák tíz fajtáját különíti el az általuk ellátott feladatok szerint. Ide tartozik az őrkutya, a járőr-kutya, az általános járőr-kutya, a speciális elfogókutya, a nyomkövető kutya, a személykereső kutya, a kábítószer-kereső kutya, a mobiltelefon-kereső kutya, az egyéb kereső kutya, valamint az oktatási célú, bemutatókon közreműködő és versenykutya.¹⁵⁶ Láthatjuk, hogy a rendőrség alkalmazásában lévő szolgálati kutyákhoz hasonló feladatokat is ellátnak.

A büntetés-végrehajtásban alkalmazott kutyáknak, valamint a kutyavezetőknek is részt kell venniük kiképzéseken, ezt követően bizonyos minősítéseket kapnak, amelyek meghatározzák, hogy milyen feladatokat láthatnak el.¹⁵⁷ Az utasításban ez a tárgykör részletesen szabályozásra került, azonban dolgozatomban nem fejtem ki ezeket.

A kutyákat érintő kimagasló terhelés és veszély következtében szükségesnek tartom a jólétüket és egészségvédelmüket biztosító rendelkezések meglétét. A BVOP utasításban erre vonatkozik az a szabály, amely meghatározza, mely esetekben nem vezényelhető feladat ellátására a szolgálati kutya. Ilyen például, ha beteg vagy rossz kondícióban van, de az is ide tartozik, ha nem rendelkezik megfelelő minősítéssel.¹⁵⁸ Közvetett módon annak meghatározása is, hogy honnan vásárolható szolgálati kutya, az állatok jólétét segíti elő.¹⁵⁹ Véleményem szerint nem szűkkörű és nem kellően egyértelmű az a felsorolás, amely erről rendelkezik. Fontos lenne egyértelműen kikötni, hogy szaporítótól ne lehessen szolgálati kutyát vásárolni. Ennek hiányában előfordulhatnak olyan esetek, ahol maga az állam támogat egy olyan tevékenységet,

¹⁵³ 67/2020. (XII. 12.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet szolgálati kutyáinak rendszeresítéséről, beszerzéséről, tartásáról, tenyésztéséről, kiképzéséről és alkalmazásáról.

¹⁵⁴ Uo. I. Fejezet 3. bekezdés.

¹⁵⁵ FRIGYER LÁSZLÓ: A szolgálati kutyák és vezetőik képzésének, továbbképzésének szabályozása, a fejlesztés szükséges irányai a büntetés-végrehajtásnál. Börtönügyi szemle, 2009, 28. évf., 1. sz., 32. o.

¹⁵⁶ 67/2020. (XII. 12.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet szolgálati kutyáinak rendszeresítéséről, beszerzéséről, tartásáról, tenyésztéséről, kiképzéséről és alkalmazásáról II. Fejezet 12. bekezdés.

¹⁵⁷ Uo. V. Fejezet 34. bekezdés.

¹⁵⁸ Uo. VIII. Fejezet 86. bekezdés.

¹⁵⁹ Uo. X. Fejezet 181. bekezdés.

amely egyébként tiltott.¹⁶⁰ A kutyák beszerzéséért egy szakmai bizottság felel, amely a vásárlást megelőzően vizsgálja a kutyát meghatározott szempontokból, azonban ezek között nem szerepel a kutya származásának ellenőrzése.¹⁶¹ Meglátásom szerint ez egy olyan hiányosság, amelyet pótolni szükséges.

5.3. Vadáskutya

Hazánkban a természeti értékekből adódóan igen népszerű elfoglaltság a vadászat, amelynek sikeressége érdekében alkalmaznak vadáskutyákat. Vadászaton való részvételüket megelőzően fajtaspecifikus vadászati alkalmassági vizsgát (továbbiakban: VAV vizsga) kell sikeresen teljesíteniük.¹⁶² Ebben a fejezet részben a rájuk vonatkozó előírásokat mutatom be, fókuszálva azon rendelkezésekre, amelyek jólétüket szolgálják. A 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet tisztázza, mit értünk vadáskutya alatt. Ide tartozik az vadáskutyaként elfogadott és nyilvántartott fajták közül az, amelyeket Magyarországon jellemzően apróvad és nagyvad vadászatra, solymászatra, agarászatra, illetve kotorékmunkára használnak. Ez a meghatározás első körben alkalmatlannak tűnhet, azonban a hazánkban is kialakult gyakorlatnak, valamint a különféle szervezetek szabályzatainak hála pontosan meg lehet határozni a vadáskutya kategóriába sorolandó fajtákat. Érdekesnek tartom megemlíteni, hogy négy olyan magyar fajta is van, amelyek a vadáskutyák csoportjába tartoznak, mégpedig a magyar agár, a rövidszőrű magyar vizsla, a drótszőrű magyar vizsla, valamint az erdélyi kopó.

A vadászaton kizárólag olyan kutya használható, amely rendelkezik egyedi azonosítóval, valamint az adott vadászaton alkalmazott vadászati módnak megfelelő sikeres VAV vizsgával.¹⁶³ Felhívnám rá a figyelmet, hogy az egyedi azonosítóra vonatkozó kitétel ebben az esetben szinte felesleges, hiszen egy magasabb szintű jogszabály kötelező rendelkezését ismétli.¹⁶⁴ Korábban említésre került az Ávtv. azon szakasza, amely kötelezővé teszi a kutyák transzponderrel való megjelölését, ezért ebben a fejezetben erről nem írok bővebben.

¹⁶⁰ A szaporító tevékenység tilalmazásáról részletesen a kutyák kereskedelméről szóló fejezetben már bemutattam a szabályozást, ezért itt erre újból nem keríték sort.

¹⁶¹ 67/2020. (XII. 12.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet szolgálati kutyáinak rendszeresítéséről, beszerzéséről, tartásáról, tenyésztéséről, kiképzéséről és alkalmazásáról X. Fejezet 183.

¹⁶² 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól 61. § 3) bekezdés.

¹⁶³ Uo. 63. § 1) bekezdés.

¹⁶⁴ Az állatok védelméről és kíméletéről szóló törvényben szereplő kötelezettség korábban már kifejtésre került, amely szerint a kutyák transzponderrel történő egyedi megjelölésének négy hónapos korukat megelőzően meg kell történnie.

Ahogy a segítő kutyáknál, úgy a vadászkutyáknál is kötelező ellátni az állatot megkülönböztető jelzéssel. A vadászkutyák esetében a jelzés célja nagyban eltér a segítő kutyáknál ismertetett céltól. A vadászatok alkalmával a kutyák jól látható, megkülönböztető jelzéssel való ellátása az állatok életének és testi épségének a védelme érdekében szükséges. A jelzés meglétéről a vadászkutya vezetőjének kell gondoskodnia úgy, hogy az nem veszélyeztetheti a kutya egészségét vagy biztonságát. A rendelet egy kivételt enged eme szabályok alól, mégpedig a kitorékekre vonatkozóan.¹⁶⁵ Az ilyen vadászkutyák esetében a föld alatt végzett munka miatt mindenfajta jelölés veszélyeztetné a biztonságukat.

5.4. Pásztorkutya

A kutyák olyan csoportjáról lesz szó ebben a fejezet részben, amelyre vonatkozóan szinte semmilyen jogi szabályozás nincs. A pásztorkutyákat két csoportba oszthatjuk annak függvényében, hogy milyen feladatot látnak el. A nyájörző kutyák a haszonállatok őrzésére hivatottak, míg a terelő kutyák a nyáj hajtásánál, mozgatásánál segítik gazdájukat. Ahogy azt az előző fejezet részben is tettem, most is szeretném kiemelni, hogy több olyan magyar kutyafajta is létezik, amelyek ebbe a csoportba tartoznak, mégpedig a mudi, a pumi, a puli, a komondor és a kuvasz. Habár napjainkban Magyarországon egyre kevésbé alkalmazzák ezeket a fajtákat terelő-munka elvégzésére, még mindig vannak olyan területek, ahol nagy hasznát veszik a megfelelően felkészített munkakutyáknak.

Az egyetlen kötelező erejű szabály, amit magyar jogszabályban találhatunk, az a Mezőgazdasági Biztonsági Szabályzat kiadásáról szóló 16/2001. (III. 3.) FVM rendeletben szerepel. A kutyáknak rendelkezniük kell a kötelező veszettség elleni védőoltással, valamint más fertőző betegségek ellen is oltottnak kell lenniük.¹⁶⁶ Ismét arról van szó, hogy egy magasabb szintű, kötelező erejű jogforrásban található előírást ismét a rendelet. Van azonban egy olyan követelmény ezekkel a kutyákkal szemben, amely szerint bélférgektől mentesnek kell lenniük.¹⁶⁷ Ez nemcsak a kutyák jólétét szolgálja, hanem azokat az állatokat is védi, amelyekkel munkájuk során érintkeznek.

¹⁶⁵ 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól 63. § 2) bekezdés.

¹⁶⁶ 16/2001. (III. 3.) FVM rendelet 4.4.9. pont.

¹⁶⁷ Uo. 4.4.9. pont.

6. Életük végét övező időszak

Ahogy egyre idősödnek az emberhez hasonlóan a kutyáknál is egyre több egészségügyi panasz, betegség fordul elő. Vannak olyan esetek, amikor ezek a betegségek sajnálatos módon annyira előrehaladott állapotba lépnek, hogy az adott állat életminősége túlságosan lecsökken. Ilyenkor a gazdának a kutya érdekeit szem előtt tartva kell dönteniük arról, hogy élnek-e az eutanázia lehetőségével vagy sem. Amennyiben az eutanázia mellett döntenek, a kutya teteméről is gondoskodni kell. Kutatásom keretében szeretném megtudni, hogy a kutyák gazdáinak ilyenkor milyen döntési lehetőségek állnak rendelkezésére. Elsősorban a jogszabályi keretek felderítése a cél, de természetesen számba kell venni egyéb, nem mindenkre nézve kötelező szabályokat is.

Az Ávtv. megengedi a kutyák életének kioltását akkor, ha erre egy olyan ok miatt kerül sor, amely szerepel a jogalkotó által készített felsorolásban. A fejezet szempontjából releváns elfogadható ok a gyógyíthatatlan betegség vagy sérülés fennállása.¹⁶⁸ A záró rendelkezésekben találhatunk egy további esetkört, amikor ráadásul a jogalkotó kötelezővé teszi az állat életének kioltását. Ha megszüntethetetlen vagy csillapíthatatlan szenvedéssel járna a kutya további élete és nem várható a gyógyulása, az állatvédelmi hatóságnak intézkednie kell az állat életének fájdalom nélküli kioltásáról. További feltétel ebben az esetben az, hogy a kutya tartója ismeretlen legyen.¹⁶⁹

A kutyák életének kioltásakor minden esetben kötelező valamilyen, a kutyát elkábító szer alkalmazása.¹⁷⁰ Ezt erősíti meg a Magyar Állatorvosi Kamara szakmai irányelve¹⁷¹ is, amikor kimondja, hogy a létfenntartó szerveket leállító módszer alkalmazását mindig meg kell előznie az állat tudatvesztésének. Az alkalmazott módszert az állatorvos választja ki a jogszabályok által megadott keretek között.

Az eutanáziáról minden esetben a kutya tulajdonosa dönt, az állatorvos csak javasolhatja azokban az esetekben, amikor a kutya további élete nagyobb szenvedéssel járna, mint az

¹⁶⁸ Ávtv. 11. § 1) bekezdés.

¹⁶⁹ Uo. 45. § 1) bekezdés a) pont.

¹⁷⁰ Uo. 12. § 1) bekezdés.

¹⁷¹ Magyar Állatorvosi Kamara: Szakmai irányelv a társ-állatok eutanáziájának elvégzésére.

életének végetvetése.¹⁷² Ha az eutanázia mellett dönt a tulajdonos, lehetővé kell tenni számára, hogy az egész folyamat alatt jelen lehessen.¹⁷³

Sajnálatos módon előfordulnak olyan esetek, amikor a tulajdonos úgy kéri az eutanázia végrehajtását, hogy az állat teljesen egészséges vagy kezelhető betegségben szenved. Ilyenkor az állatorvos jogosult elutasítani a kérést, hiszen annak teljesítése az Ávtv. rendelkezéseinek megszegéséhez vezetne. Az elutasítás azonban vezethet a kutyára nézve káros végeredményhez, ugyanis megeshet, hogy a tulajdonos addig keres valakit, aki jobb esetben egy állatorvos, amíg el nem végzi a kért beavatkozást.¹⁷⁴

Az eutanázia megtörténtét követően gondoskodni kell a kutya tetemének elhelyezéséről, amelyet a tulajdonos saját költségén köteles megtenni.¹⁷⁵ A tulajdonos négyféle lehetőség közül választhat az állat teteméről való gondoskodás keretében. Amennyiben az eutanáziára állatorvosi rendelőben került sor, valamennyi rendelő esetében megoldható, hogy a tulajdonos otthagyja az állat tetemét és bizonyos díj ellenében a rendelő gondoskodik az elszállításáról.¹⁷⁶ Akár saját ingatlanán el is temetheti kutyáját a megadott feltételek betartása mellett.¹⁷⁷ A legtöbb ebrendészeti telepen vannak ún. gyűjtőhelyek, ahol a tulajdonos külön díjazás ellenében leadhatja a tetemet. A közelmúltban leginkább elterjedt a kutya kisállattemetőben való elhelyezése vagy hamvasztása. A hamvasztást valószínűleg azért részesítik előnyben, mert így hazavihetik otthonukba a kutyájuk hamvait a tulajdonosok.

¹⁷² A kérdéstről lásd részletesebben: KISS ANNAMÁRIA, FEKETE RITA, KORSÓS GABRIELLA, BOZSÓ DOROTTYA, FODOR KINGA: Az állatok eutanáziájának kérdésköre a tulajdonosok és az állatorvosok szempontjából megvizsgálva. Magyar Állatorvosok Lapja. 2024, 146. évf., 1. sz., 37-48. o.

¹⁷³ TÍMÁR-GENG ANNA, FODOR KINGA: Társállatok eutanáziájának helyes klinikai gyakorlata a nemzetközi és hazai jogszabályok tükrében. Magyar Állatorvosok Lapja, 2020, 142. évf., 3. sz., 181. o.

¹⁷⁴ Uo. 184. o.

¹⁷⁵ 2008. évi XLVI. törvény az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletről 19.§ 1) bekezdés

¹⁷⁶ TÍMÁR-GENG ANNA, FODOR KINGA: Társállatok eutanáziájának helyes klinikai gyakorlata a nemzetközi és hazai jogszabályok tükrében. 185. o.

¹⁷⁷ 45/2012. (V. 8.) VM rendelet a nem emberi fogyasztásra szánt állati eredetű melléktermékekre vonatkozó állategészségügyi szabályok megállapításáról 9. §.

Összegzés

Kutatásom során feltártam a kutyák születésétől életük végéig tartó valamennyi, őket érintő jogszabályt, valamint azok leglényegesebb rendelkezéseit. Vizsgálódásom középpontjában a kutyák fizikai és pszichikai egészségének megőrzését elősegítő szabályok álltak.

A kutyák születését nem érinti a jogalkotó túl részletesen, inkább a kölyökkutyákkal kapcsolatban rögzíti az állat tartójának egyes kötelezettségeit. A transzponderrel való megjelölés, valamint a veszettségelleni immunizálás a kutyák jólétének alapjait biztosítja. Véleményem szerint a születésszabályozás keretén belül az ivartalanítás kötelezővé tételének bevezetésére lenne a leginkább szükség.

A kutyák tartásának keretszabályait az Ávtv.-ben találhatjuk meg, amelyet kormányrendelet egészít ki részletszabályokkal. Az általános szabályokon túl, ebben a fejezetben került ismertetésre az állatok szállításával, a kóbor kutyákkal, valamint a veszélyesnek minősített ebekkel kapcsolatos hatályos joganyag. A legtöbb hiányosságot a kóbor állatokkal kapcsolatos rendelkezések vizsgálatakor véltem felfedezni. Ahogy azt korábban kifejtettem, nem látom kellően indokoltnak a kóbor kutyák életének kioltását az elhelyezésükből adódó probléma megoldásaként. Az őket érintő tartási és gondozási előírások igen felületesek annak ellenére, hogy ezen egyedek száma nem kevés. A kutyák veszélyesnek minősítéséhez szükséges feltételek egyikének meghatározása álláspontom szerint nem kellően egyértelműen került meghatározásra. A jogalkotónak tisztáznia kellene, hogy melyek azok a konkrét szempontok, amelyek alapján arra a következtetésre lehet jutni, hogy a kutya más állatra vagy emberre veszélyt jelent.

A kutyák állatkísérletekben való részvételét véleményem szerint nem lenne szabad engedélyezni, ugyanis már számos olyan alternatív kutatási módszer áll rendelkezésünkre, amelyek alkalmazása mellett nincs szükség eme állatok bevonására. A kísérletek kutyákra gyakorolt pszichikai hatásai is a kutyák kísérletekből való kivonása mellett szólnak.

A tenyésztést, valamint a kutyákkal való kereskedelmet igen csekély mértékben szabályozzák kötelező jogi normák. A szabályok kialakítására a kutyák jólétével összefüggésben a szaporítótelepek, valamint az illegális kereskedelem felszámolása érdekében lenne szükség. A különböző tenyésztő szervezetek által már a legtöbb nyitott kérdés a tenyésztés körében szabályozásra került, azonban ezek nem rendelkeznek mindenkre nézve

kötelező erővel. A jogalkotó eme szabályok alapulvételével alakíthatna ki a kutyák védelmét szolgáló, a tenyésztésükre vonatkozó jogi kereteket.

Összességében kijelenthető, hogy a kutyákra vonatkozó hazai jogi szabályozás széleskörű, azonban bizonyos hiányosságokban szenved. A legnagyobb hatást meglátásom szerint a következő, a dolgozatban korábban már említett javaslataimmal lehetne elérni. Egy minimum életkori határ bevezetése a szaporodás megengedhetőségéhez, valamint az almok számának korlátozása. Az ivartalanítás kötelezővé tétele a gazdátlan, nem fajtatiszta, valamint az örökletes egészségügyi betegségeket hordozó egyedek esetében. A tenyésztést érintő legalább minimális szabályrendszer bevezetése. Remélhetőleg a dolgozatban is kiemelt lényeges kérdések tisztázása, valamint kötelező jogi normába való foglalása az állatvédelem fejlődésének köszönhetően idővel megtörténik.

Irodalomjegyzék

1. 128/2009. (X. 6.) FVM rendelet az állatgyógyászati termékekről.
2. 16/2001. (III. 3.) FVM rendelet a Mezőgazdasági Biztonsági Szabályzat kiadásáról
3. 164/2008. (XII. 20.) FVM rendelet a veszettség elleni védekezés részletes szabályairól.
4. 195/2016. (VII. 13.) Korm. rendelet a térségi, az elővárosi, a városi és a helyi működési engedély alapján, valamint a kisvasút és a múzeumvasút által végzett vasúti személyszállítás részletes feltételeiről.
5. 21/2015. (IV. 30.) FM rendelet a kedvtelésből tartott állatok nem kereskedelmi célú szállításának állategészségügyi feltételeiről.
6. 213/2012. (VII. 30.) Korm. rendelet az autóbuszos személyszállítási szolgáltatásnak a 181/2011/EU rendeletben nem szabályozott részletes feltételeire, az abban foglaltak alóli mentességekre, az autóbuszos személyszállítási szolgáltatási feltételekre, valamint a közúti személyszállítási üzletszabályzatra vonatkozó szabályokról.
7. 27/2009. (XII. 3.) SZMM rendelet a segítő kutya kiképzésének, vizsgáztatásának és alkalmazhatóságának szabályairól.
8. 36/2020. (XII. 23.) ORFK utasítás a Rendőrség Kutyás Szolgálati Szabályzatáról.
9. 40/2013. (II. 14.) Korm. rendelet az állatkísérletekről.
10. 41/2010. (II. 26.) Korm. rendelet a kedvtelésből tartott állatok tartásáról és forgalmazásáról.
11. 41/1997. (V. 28.) FM rendelet Állategészségügyi Szabályzat kiadásáról.
12. 45/2012. (V. 8.) VM rendelet a nem emberi fogyasztásra szánt állati eredetű melléktermékekre vonatkozó állategészségügyi szabályok megállapításáról.
13. 45/2019. (IX. 25.) AM rendelet az állattenyésztés részletes szabályairól.
14. 578/2020. (XII. 14.) Korm. rendelet az élelmiszerlánc-felügyeleti információs rendszer működéséről.
15. 67/2020. (XII. 12.) BVOP utasítás a büntetés-végrehajtási szervezet szolgálati kutyáinak rendszeresítéséről, beszerzéséről, tartásáról, tenyésztéséről, kiképzéséről és alkalmazásáról.
16. 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól.
17. Az Európai Parlament 2020. február 12-i állásfoglalása az EU belső piacának és a fogyasztók jogainak a kedvtelésből tartott állatok jogellenes kereskedelméből származó

- kedvezőtlen hatásokkal szembeni védelméről (2019/2814(RSP)). Az Európai Unió Hivatalos Lapja, 2021.07.23., C 294/40.
18. Az Európai Parlament és a Tanács 2010/63/EU irányelve a tudományos célokra felhasznált állatok védelméről.
 19. Az Európai Parlament és a Tanács 576/2013/EU rendelete a kedvtelésből tartott állatok nem kereskedelmi célú mozgásáról és a 998/2003/EK rendelet hatályaon kívül helyezéséről.
 20. Az Európai Parlament és a Tanács 998/2003/EK rendelete a kedvtelésből tartott állatok nem kereskedelmi célú mozgására vonatkozó állat-egészségügyi követelményekről és a 92/65/EGK tanácsi irányelv módosításáról.
 21. Európai Bizottság, Egészségügyi és Élelmiszerbiztonsági Főigazgatóság: Javaslat az Európai Parlament és a Tanács rendelete a kutyák és a macskák jólétéről és nyomonkövethetőségéről.
 22. 1995. évi CVII. törvény a büntetés-végrehajtási szervezetről.
 23. 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről.
 24. 2008. évi XLVI. törvény az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről.
 25. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

 26. BACON HEATHER: Canines and felines. In.: KNIGHT ANDREW, PHILLIPS CLIVE, SPARKS PAULA: Routledge Handbook of Animal Welfare. Routledge, New York, 2023, 241-256. o.
 27. BALÁZSI ANITA BOGLÁRKA: Kutya és macskatartásra vonatkozó kötelezettségek, kulturális és társadalmi eltérések vizsgálata és összehasonlítása európai országokban, kiemelten foglalkozva Magyarországgal. Állatorvostudományi Egyetem, Laborállattudományi és Állatvédelmi Tanszék, 2022.
 28. BÁNYAI KRISZTINA: Az állatok jogi védelme. In: Raisz Anikó(szerk.): Környezetjog: Különös rész. Miskolci Egyetemi Kiadó, 2022, 88-103. o.
 29. BORZA BARBARA ENIKŐ, GOMBÁS JUDIT, PAJOR EMESE: Vakvezetőkutyák – születéstől a nyugdíjazásig. Gyógypedagógiai Szemle, 2023, 51. évf. 2. sz., 200- 208. o.
 30. DOKE K. SONALI, DHAWALW C. SHASHIKANT: Alternatives to animal testing: A review. Saudi Pharmaceutical Journal, 2015, Issue 23, 223-229. o.

31. DR. BAK KLÁRA PHD: Aktualitások az Európai Unióban az állatvédelem területén.
https://www.gtk.uni-pannon.hu/wp-content/uploads/2024/02/bak_klara_allatvedelem.pdf (Letöltés dátuma: 2024.04.27.)
32. DR. GYÖNGYÖSI ZOLTÁN: Az állatok joga és jogalanyisága. Jogi Fórum, 2005.
[https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/dr_gyongyosi_zoltan-az_allatok_joga_es_jogalanyisaga\[jogi_forum\].pdf](https://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/dr_gyongyosi_zoltan-az_allatok_joga_es_jogalanyisaga[jogi_forum].pdf) (Letöltés dátuma: 2024.10.07.)
33. DR. JÁMBOR ADRIENN (szerk.): Állatvédelem joga. Miskolci Egyetemi Kiadó, 2023.
34. DR. VETTER SZILVIA PHD. – DR. KOSKA HEDVIG: Új időszámítás kezdődik a kutyatenyésztésben, ha elfogadják az Európai Bizottság javaslatát, A kutya , LXXXIV. évfolyam, 2024/3. sz. <https://akutyaujsag.hu/cimlap/uj-szabalyok-johetnek-a-kutyatenyesztesben-unios-rendelet/> (Letöltés dátuma: 2024.10.09.)
35. FRIGYER LÁSZLÓ: A szolgálati kutyák és vezetőik képzésének, továbbképzésének szabályozása, a fejlesztés szükséges irányai a büntetés-végrehajtásnál. Börtönügyi szemle, 2009, 28. évf., 1. sz., 32. o.
36. HORVÁTH ORSOLYA: Szolgálati kutyák a rendvédelemben. A múlt, a jelen és a jövő lehetőségei. Magyar Rendészet, 2015, 3. sz., 59-71. o.
37. JÁMBOR ADRIENN: A kedvtelésből tartott állatok jogi védelme a közigazgatásban. Bíbor Kiadó Bt., Miskolc, 2022.
38. JÁMBOR ADRIENN: Állatkísérletek jogi szabályozása az EU-ban. In.: PAULOVICS ANITA (szerk.): Decem anni in Europaea Unione IV. – Államtudományi tanulmányok. Miskolci Egyetemi Kiadó, 2015, 87-96. o.
39. JÁMBOR ADRIENN: Gondolatok az állatvédelmi törvény fejlesztéséről. Iustum Aequum Salutare, 2018, 14. évf., 195-211. o.
40. KISS ANNAMÁRIA, FEKETE RITA, KORSÓS GABRIELLA, BOZSÓ DOROTTYA, FODOR KINGA: Az állatok eutanáziájának kérdésköre a tulajdonosok és az állatorvosok szempontjából megvizsgálva. Magyar Állatorvosok Lapja. 2024, 146. évf., 1. sz., 37-48. o.
41. KISS ANNAMÁRIA, LORÁSZKÓ GÁBOR, FODOR KINGA: Az állatvédelem társadalmi, jogi és közegészségügyi vonatkozásai. Magyar Állatorvosok Lapja, 2020, 142. évf., 10. sz., 619-624. o.

42. KNIGHT ANDREW: Scientific and Educational Animal Use. In.: KNIGHT ANDREW, PHILLIPS CLIVE, SPARKS PAULA: Routledge Handbook of Animal Welfare. Routledge, New York, 2023, 161-175. o.
43. KUBINYI ENIKŐ, VARGA GYÖRGY: Társállattartás Magyarországon 2022-es reprezentatív felmérés alapján. In: Tanulmányok az ember és állat kapcsolat értelmezéséhez. Antrozoológiai könyvek, 1 . Debreceni Egyetem, Antrozoológiai Kutatócsoport, Debrecen, 2023, 98.o.
44. NAGY-BALOGH BOGLÁRKA: Kedvtelésből tartott állatok állatkereskedelme. Miskolci Jogi Szemle, 2024, 19. évf., 1. sz., 110-123. o.
45. PINTÉR PÉTER: A veszettség és az ebadó. Magyar Állatorvosok Lapja, 1947, 2. évf., 8. sz., 114-117. o.
46. TATAI KINGA, FODOR KINGA, VETTER SZILVIA: Magyarországi állatvédő szervezetek örökbeadási feltételei és gyakorlata. Magyar Állatorvosok Lapja, Budapest, 2022, 144. évf., 9. sz., 543-554. o.
47. TÍMÁR-GENG ANNA, FODOR KINGA: Társállatok eutanáziájának helyes klinikai gyakorlata a nemzetközi és hazai jogszabályok tükrében. Magyar Állatorvosok Lapja, 2020, 142. évf., 3. sz., 177-191. o.
48. UJHELYI TAMÁS: A szuka kutyák ivari működése: gyakran keringenek téves elméletek. A Kutya, 2024, <https://akutyaujsag.hu/egyeb/szuka-kutyak-ivari-mukodese/> (Letöltés dátuma: 2024.10.27.)
49. VARGA GYÖRGY, GYURIS FERENC, KUBINYI ENIKŐ: Társállattartás Magyarországon a 19. századtól napjainkig. Területi statisztika, 63. évf., 6. sz., 659-682. o.
50. VETTER SZILVIA: Állatvédelmi jog. L' Harmattan Kiadó, Budapest, 2024.
51. CSÁKÓ BEÁTA: Állatkísérletek. INFOJEGYZET, Országgyűlés Hivatala, 2017, 39. sz.,
https://www.parlament.hu/documents/10181/1202209/Infojegyzet_2017_39_allatkiserletek.pdf/ddaf46f9-1f4b-46a9-ad95-7e8687ea70d1 (Letöltés dátuma: 2024.09.29.)
52. FEDIAF EuropeanPetFood: European pet population and market data 2022. <https://europeanpetfood.org/about/statistics/> (Letöltés dátuma: 2024.05.23.)